

Per 586/2013

10035710,54

COBISS

GORIŠKA KNJINICA

GORA

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

letnik 17, številka 54, Predmeja, december 2013

SANJE ¹

Pavlina Bizjak

Sanje, kje ste?
Le brž med otroke!
Hitro, hitro, zasukajte glave in roke,
raztegnite noge, zlate preproge.
Po njih trobentajte, po njih rajajte!
Zlate rože prinesite,
zlate ptice izpustite
in te speče deklice in speče dečke v
vašo deželo, deželo sanj odpeljite!
S te zlate preproge, s to zlato ptico
in zlatimi rožami iz te zlate dežele,
jih sončece zjutraj že kliče,
da bodo spet nagajivke in razgrajači
in klepetulje, važiči, bahači
mamico in očka in ves svet
veseli objeli.

¹Velik del svojega življenja sem preživela med majhnimi otroki, zato sem za časnik Gora izbrala pesem Sanje, iz pesniške zbirke Kjer sanje ne počivajo. Avtorica je moja kolegica, učiteljica slovenščine na OŠ Otlica, Pavlina Bizjak. S svojo gledališko skupino sem njeno knjigo pesmi pomagala predstaviti širšemu krogu bralcev, zato jih imam še vedno v ušesu. Pesem Sanje je pesem za decembrski čas, čas miru, veselja in lepih sanj ...

KAZALO

PESEM PO IZBORU

Pavlina Bizjak: Sanje	2
-----------------------------	---

VSTAJENJE PRIMORSKE

Anka Vončina: Vstajenje primorske	4
Franc Černigoj: O nastanku primorske himne, kot sonce svetle pesmi izza križne gore	10

JEZIK NAŠ VSAKDANJI ...

Aldo Černigoj: Primorska knjižna slovenščina.	11
Aldo Černigoj: Slovarček besed in besednih zvez s Predmeje	18

ZGODBE Z GORE ...

O materi, ki je pokopala devet svojih otrok.	21
Rino Velikonja: Sosedje	23

NOVE KNJIGE

Bojan Bizjak: Prihod (odlomek iz novega romana)	26
Rafko Terpin: Zrele poti	28
Rafko Terpin: Zrele poti, prvič (Anka Vončina)	28
Zrele poti, drugič (Elvica Velikonja).....	30
Zrele poti, pripis (Franc Černigoj)	32
Gora nad deželo (TIC)	33

EDEN OD NAS ...

Tomaž Velikonja – Tomolowc	34
Tomaž Velikonja: Ruševci	36
Čarobna jesen: Razstava fotografij Damjana Vidica (Neva Vidmar in Roman Žonta)	37

SPOMINJANJA

Izidora Černigoj: Ob partizanski grobnici, ob dnevu spomina na mrtve	38
Jožef Vidmar – Pepo Lohajnski	39
Jožef Vidmar : Pastirska zgodba pred 90 leti	41
Rojstva in smrti v fari angelov varuhov v letu	42

NA ZADNJI STRANI

Roman Blažko: Naše življenje – trenutek večnosti	43
--	----

DP 35.410/2013

VSTAJENJE PRIMORSKE

O pesmi, ki je primorska himna, ki ima svoj film in spomenik.

Anka Vončina, Idrija, september 2013

Tako so prihajali za Križno Goro ... (Foto: Roman Žonta)

Primorska je edina pokrajina v Sloveniji, ki ima svojo neuradno, a ljudsko himno. Nastala je v drugi svetovni vojski, ko je vstala Primorska. Vstala v odporu proti okupatorju, ki jo je želel zbrisati z evropskega narodnostnega zemljevida.

*Nekdaj z bolestjo smo v sebe zaprli
svoje ponižanje, svoje gorje,
krik maščevanja na ustnih zatrli,
ga zakopali globoko v srce.*

Kot govori njena prva kitica, je narod svoje gorje in ponižanje resnično skril v najtrši in najbolj skrit kot svojega srca, nikoli pa ni pokopal upanja – biti skupaj s svojimi brati. To željo jim je začasno onemogočila Rapalska pogodba – posledica lahkomišelnega kupčkanja s tujim ozeumljem. Rodil se je TIGR, skrivna organizacija Primorcev, ki si je tudi z bojem prizadevala, da bi Primorska pripadla matični domovini

*Toda, glej, planil vihar je presilen,
kot pajčevine raztrgal okov,
šinil je zopet žar novega dneva,
tja do poslednjih primorskih domov.*

*Strojnice svojo so pesem zapele,
zrak je pretreslo grmenje topov,
širne poljane so v ognju vzplamtele,
klic je svobode vstal sredi gozdov.*

Že začetek druge svetovne vojne, dokončno pa kapitulacija Italije, jeseni leta 1943, je Primorcem končno odpahnila duri na poti k uresničitvi stoletnih želja. Neizmerna bol, plamen upanja in vizionarska pot do uresničitve, vse to je ubesedeno v pesmi, ki jo je ljudstvo kasneje spontano izbralo za himno Primorcev.

*Vstala, Primorska, si v novo življenje,
z dvignjeno glavo korakaj v nov čas!
V borbah, ponižanju, zmagah, trpljenju
našla si končno svoj pravi obraz.*

Slavnostni govornik Boris Pahor ... (Foto: Roman Žonta)

Pesem Vstajenje Primorske se je rodila 6. januarja 1944 za Križno Goro, gorskim naseljem med Črnim Vrhom in Colom. Tja gor je na svoji partizanski poti prišel avtor besedila Vstajenje Primorske – mladi pravnik Lev Svetek, partizan Zorin. Prenočil je na eni od križnogorskih kmetij. Ugiba se: morebiti Zavrhom, kjer je bila kurirska javka 15 ...

Drugi dan je v čistem in ostrem jutru že zrl z bližnje vzpetine na Vipavsko dolino in čez Kras proti morju, na ta kras sveta. V vznesenosti je na dušek napisal besedilo pesmi.

Lev Svetek – Zorin (1914 - 2005), pravnik in poet, po starih starših Primorec z Vipavskega. Zelo zgodaj se je kot pravnik vključil v osvobodilno gibanje, po kapitulaciji Italije pa je odšel v partizane, v Ljubljansko brigado. Udeležil se je znamenite bitke na Ilovi gori in bojov v Gorskem Kotarju, nato pa je z IX. korpusom kot partizanski pravnik in kulturnik prekržaril Primorsko, Rezijo in Beneško Slovenijo. Kot doktor prava je po kapitulaciji Italije sodeloval tudi pri pravnem urejanju priključitve Primorske k Jugoslaviji.

Prapori ... (Foto: Roman Žonta)

Konec vojne je dočakal v Trstu in v predsedstvu Titove in Šubašičeve vlade v Beogradu postal inštruktor za socialno politiko. Po vrnitvi v Ljubljano si je želel postati univerzitetni profesor na Pravni fakulteti, namesto akademske kariere pa je moral izkusiti Goli otok. Kasneje je bil zaposlen v javni upravi kot strokovnjak iz delovnega in socialnega prava. Absolviral je tudi na glasbenem konservatoriju. Napisal je besedila za več kot 700 slovenskih zborovskih in narodno-zabavnih pesmi, operet in popevk.

S psevdonimom Zorin je pisal tudi ljubezensko in partizansko liriko. Bil je skavt, športnik in planinec, plavalec pri takratni Iliriji in smučar. Vzljubil je gore in zahajal vanje vse do pozne starosti. Bil je pevec. Ljubil je slovenske narodne pesmi, ki jih je prepeval skupaj z akademskim pevskim zborom pod vodstvom Franceta Marolta. Mnogi ga poznamo iz njegovih časopisnih člankov in radijskih oddaj, ko je kot strokovnjak za meddržavne konvencije o socialni varnosti več desetletij z nasveti o pravicah iz pokojninskega in socialnega varstva pomagal zdomcem in izseljencem¹.

Pesem, spisana tistega sinjega dne za Križno Goro, ima čisto posebno življenjsko pot.

1 Podatki o dr. Levu Svetku so vzeti s spleta.

Že isti večer jo je avtor prebral soborcem na javki ter požel njihovo navdušenje in aplavz. Takoj mu je bila jasna njena močna sporočilnost in do konca vojne je zanos njenih besed neštokrat čudežno vlival moč izčrpanim borcem in jim po žilah poganjal nov pogum in upornišvo. In tu se njena prava zgodba šele začne.

Kako edinstvena je in kakšen je bil njen razvoj od nastanka besedila do pete himne, je ob njeni bližajoči se 70-letnici na filmski trak kot scenarist zabeležil Jadran Sterle. V izobraževalnem programu Televizije Slovenije je skupaj z režiserjem Tugom Štiglicem sestavil polurni dokumentarno-igrani film z naslovom **Primorska himna**.

Tako je nastajal film *Primorska himna* ... (Foto: F. Černigoj)

Z njim je želel odgovoriti na vprašanje, kako je mogoče, da sta besedilo pesmi in njena peta izvedba tako močno vplivali na ljudi tako majhne, a dolgo tlačene pokrajine, kot je Primorska. Ljudstvo se je po tolikih letih fašizma in odpora proti njemu z njo identificiralo. O navdihu, v katerem je bila napisana, nam v filmu govori eden od idejnih avtorjev njene obeležitve Franc Černigoj (drugi je Lucijan Trošt). Pri snemanju filma, ki je bil posnet tudi za Križno Goro (Pri Felčerju in Pri Spodnjem Žgavcu), so sodelovali tudi člani MPZ Razpotje s Cola ter ljubiteljska igralca Janez Kovšca ter Sebastjan Kovšca.

Vemo, da je himna neke vrsta oda, napisana za množice. Ima jo vsaka država in vsak narod, ob njenem izvajanju poslušalci stojijo. V himnah sta opevana domoljubje in vdanost domovini in državi. »*To je edinstven primer v Evropi, ko ena pesem postane himnična brez birokratskih odločitev, pač pa so se o tem odločili ljudje. In to potrdijo s tem, ko ob pesmi vstanejo ...*«, v filmu pojasnjuje Jadran Sterle.

Pesem je posebej za proslavitev 25. obletnice priključitve Primorske matični domovini v Novi Gorici leta 1967 uglasbil Rado Simoniti in tu je bila prvič zapeta.

Prizor s snemanja filma *Primorska himna za Križno Goro*. Leva Svetka igra Janez Kovšca. Ob njem stojita scenarist Jadran Sterle in režiser Tugo Štiglic. (Foto: Lucijan Trošt)

Ljudstvo pa ji je spontano nadelo himnični status deset let kasneje, na velikem srečanju v Kominu.

»Tedaj je 100-glava množica nenadoma preprosto vstala in počastila Vstajenje Primorske kot dejansko primorsko himno. In danes vstajajo povsod. Naj je na Primorskem, naj je v Ljubljani, naj je kjer koli,« nam, prav tako v filmu, pripoveduje novinar in urednik Ivan Merljak, Zorinov dolgoletni radijski kolega.

Merljakovo tenkočutno novinarsko pero in radijski glas nobenega dogodka ne pustita zgolj biti, ampak mu vedno vdahneta delček sebe, tako tudi v tem filmu. Je avtor in soavtor številnih pisanj in oddaj, tudi dolgoletne nedeljske oddaje *Sledi časa*. Razloži nam tudi, zakaj si je Simoniti melodijo refrena sposodil pri Venturinijevi Bazovici: *»Jaz sem trdno prepričan, da je to naredil zaradi tega, ker je bila 'Bazoviška' že v ušesih vseh partizanov in ker je bila spevna, da so jo lahko vsi peli in jo tudi vsi razumeli in čutili kot svojo.«*

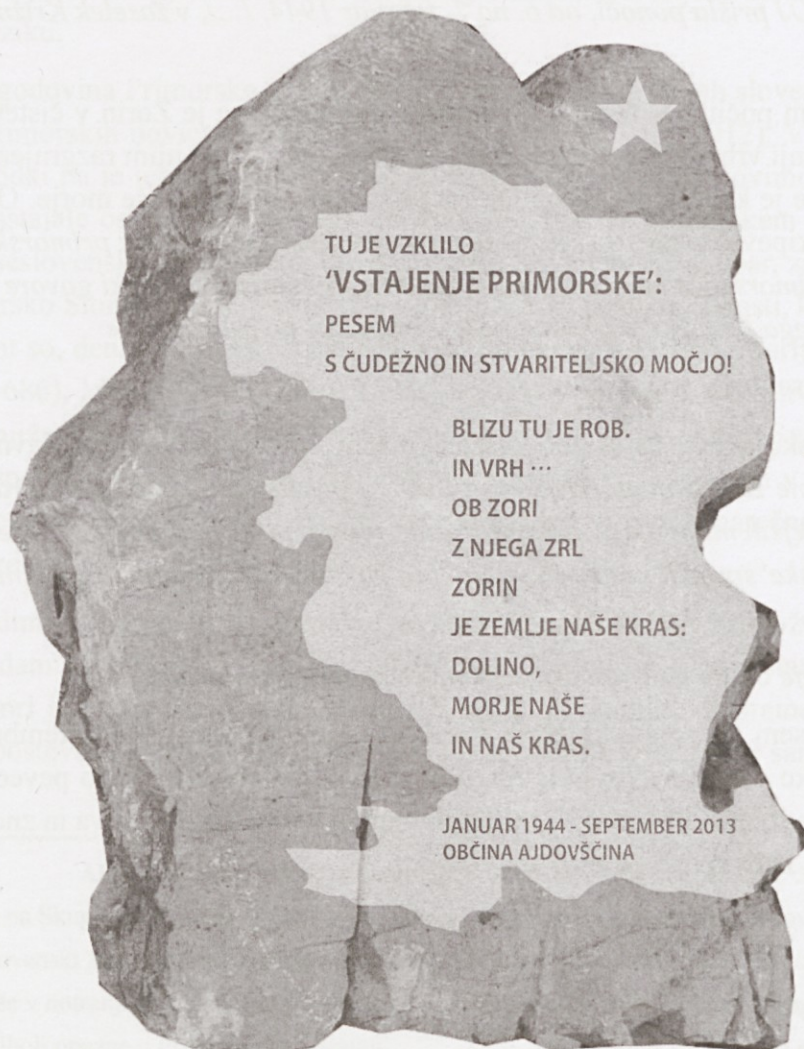
Premiero filma, ki je bila v petek 23. avgusta v prepolni dvorani prve slovenske vlade v Ajdovščini, je dopolnila razstava fotografij *Utrinki primorske himne*, ki jih je ob nastajanju filma posnela Jožica Zafred.

Edinstvenost primorske himne pa ni obeležena samo na filmu. Od nedelje 1. septembra 2013 njej v poklon za partizansko Križno Goro stoji tudi spomenik.

Pesem se je zapisala v srca Primorcev, sedaj pa so ponosne besede o njenem nastanku za vedno vklesane tudi v križnogorski kamen, ki ga je podaril Marko Kobal z Malega Polja.

Podobo napisa je oblikovala Silva Karim, v kamen ga je vdolbla skupina kamnosekov iz Manč, med njimi križnogorski rojak Slavko Likar. Spomenik stoji na zemljišču Ivanke in Mirka Hladnika, pod Pajersko bukvijo, nedaleč stran, kjer se je pesem Levu Svetku zapisala. Slavnostni govornik na proslavi je bil stoletnik, akademik in profesor Boris Pahor. Prisluhnila mu je več kot dvatisočglava množica Primorcev in obiskovalcev od drugod, ki s Primorci čutijo. V tričetrtur-nem prostem govoru je zbrane spomnil na čas fašizma in na upor, ki nam je prinesel svobodo.

Spomnil in opomnil je zbrane, naj bomo ponosni državljani in naj pogumno sledimo svojim poštenim ciljem tudi danes. Izvrsten kulturni program so oblikovali ljubiteljski gledališčniki iz Ajdovščine pod vodstvom režiserja Petra Avbarja, in združeni pevke ter pevci s Cola. V kamen pod tršem (tako na Gori rečejo bukvji) pa so vklesane besede Franca Černigoja:

O NASTANKU PRIMORSKE HIMNE, KOT SONCE SVETLE PESMI IZZA KRIŽNE GORE

*»In sonce bo sijalo na ta kamen in zima bo legala vanj,
a srce kamna bo spet in spet pravilo zgodbo o ljudeh,
ki so zrlji v zoro in verjeli ...«*

Franc Černigoj

Zakaj je kamen ta – pomnik in spomenik **Vstajenju Primorske**, prav tu, na Križni Gori, na tej zračni brežini, ob samotnem bukovem tršu? Zakaj prav zdaj? Partizan Lev Svetek – Zorin je v začetku februarja 1944 nočil v bližnji domačiji, Zavrhom bržé. Partizanska kurirska javka je bila tam. Sam Svetek pravi²: *»... S tovarišem Tomažem sva na dolgem potovanju iz Gorskega kotarja na sedež IX. korpusa NOV in POJ prišla ponoči, od 6. na 7. februar 1944, /.../, v zaselek Križna gora nad Vipavsko dolino ...«*

Sedmi dan februarja, po nočnem počitku v toplem križnogorskem domu, se je Zorin v čistem zimskem dnevu povzpел na bližnji vrh, da bi se razgledal. Proti jugu je bila pod njim razgrnjena Vipavska dolina; tja čez Kras se je kot slutnja vsega lepega in čistega bleščalo naše morje. Od lepote in navdušenja mu je prekipevalo srce: *»... In že se mi v spominih na čudovite primorske ljudi, ob pogledu na prelepo primorsko zemljo, prično skoraj sami oblikovati verzi, ki govore o ponižanju in trpljenju primorskega ljudstva, o brezmejnem hrepenenju po svobodi ...«*

In rodila se je **Pesem!** Sedemdeset let bo od takrat ...

Že zvečer istega dne je v kurirski javki – na križnogorski domačiji – Zorin pesem prvič javno prebral. *»Komaj končam, zajame zamaknjene poslušalce takšno navdušenje, kakor ga morda nisem doživel na nobenem poznejših mitingov, /.../ na vsej dolgi turneji po Primorski. /.../ Videti je bilo, da so 'Vstajenje Primorske' sprejeli preprosti vaščani in partizani za svojo in jo zaklenili globoko v srce.«*

Na pomlad 1944 je bilo *Vstajenje* objavljeno v partizanskem *Primorskem dnevniku*.

Skladatelj Rado Simoniti je pesem po vojski uglasbil. Prvič so jo uradno zapeli 8. septembra 1968, ob 25. obletnici primorske vstaje, v Novi Gorici. Takrat je iz grl več kot petsto pevcev *Vstajenje Primorske* grmelo in odmevalo v tedanji prostor ob meji in v tisti čas. In znova in znova vzplamteva še v dandanašnji in nam sveti v prihodnji čas ...

1 Avtor napisa je Franc Černigoj.

2 Dr. Lev Svetek: Pri svojih na svojem; ZTT, Trst 1987

PRIMORSKA KNJIŽNA SLOVENŠČINA

Aldo Černigoj¹

Na misel o primorsko obarvanem knjižnem jeziku sem prišel ob pisanju svoje prve knjige *Večer pri Maticavih*, ki sem v njej literarno upodobil življenje na Predmeji pred sto in več leti. V tem delu sem funkcionalno uporabil okoli 600 tamkajšnjih besed, premi govor pa sem zapisal v predmejskem govoru.

Ob tem pisanju pa sem videl, da uporaba poknjiženih narečnih besed še ni zadosti, da bi se približal duhu tistega časa in kraja, pač pa da mora biti temu okolju prilagojen tudi knjižni jezik, ki v njem pišem, v tem primeru primorsko obarvan. Tedaj, da v takšno besedilo ne sodijo besede, kot so: *zlasti, sicer, zopet, takoj, vedno itn.*, pač pa bolj naše, primorske knjižne sopomenke teh besed, kot: *še posebno, magari, spet, brž, zmerom*.

Moja opredelitev do jezika pa izhaja tudi iz personalnega, sceničnega pripovednega načina (notranji monolog): ko mora biti vse, kar gre skoz misel književne osebe, izraženo v njej primernem jeziku.

Zgodovina Primorske je bila dostikrat drugačna od drugih slovenskih dežel (O tem sem pisal v Primorskih novicah: 30.12.2011, 25. 2. 2012 in 14. 9. 2012). Vzporedno z zgodovinskimi dogodki pa je tekel kulturni razvoj na tem območju. In ugotovimo lahko, da v preteklosti, ko so nastajale osnove slovenskega knjižnega jezika, na Primorskem nobeden ni naredil za njen (in vseslovenski) jezik toliko, kot so naredili za Dolenjsko Trubar, za Gorenjsko Prešeren in za Štajersko Slomšek. Imeli smo sicer v 16. in 17. st. nekaj osebnosti, ki so nastopale s pisano besedo, kot so, denimo Fra Gregorio Alasa da Sommaripa (1607), Marija Izabela Marenzi (Coraduzzi) (1686), Matija Trost (1560), a nobeden od teh ni kaj dosti vplival na oblikovanje slovenskega knjižnega jezika. Dostikrat se omenja Leonelli Tobija – Janez Svetokriški (1647). A kolikor sem uspel o njem prebrati, za uveljavljanje primorskih posebnosti v slovenskem jeziku ni kaj dosti pomemben; tudi če je tu in tam zapisal kakšno vipavsko narečno besedo. Za osnovo je namreč vzel dolenjsko podstavo.

Edini Primorec, ki se je enakopravno postavljal ob bok Primožu Trubarju, Juriju Damatinu in Adamu Bohoriču, je bil Sebástjan Krelj (1538–1567), protestantski teolog, rojen v Vipavi. A umrl je mlad, star komaj 29 let. Pri svojih predlogih za spremembo slovenskega jezika pa je upošteval več krajevnih govorov, ki jih je dobro poznal, in ne samo primorskih.

1 Aldo Černigoj, profesor sociologije in filozofije. Med drugim je delal na Gimnaziji Koper, največ časa pa na Skupnosti Obalnih občin Koper, kjer je bilo posebno pomembno njegovo delo pri razvoju visokega šolstva v Slovenski Istri. Napisal je tri literarna dela: *Večer pri Maticavih*, 2002; *Čas ob zori*, 2006; in *Po dnevu noč*, 2011. Piše v notranjem monologu in v primorsko obarvanem knjižnem jeziku. Objavil je tudi več člankov, najbolj opazne o Primorski in o jeziku.

Pisal je, »da je največ našega imena inu jezika ljudi, kjer so okuli nas, Dolence, Istrijane, Vipavce ect. kateri skoraj vsi povsod čistejši slovensko govore kakor mi po Kranju inu Koroški deželi do polu nemški.« (Povzeto po Slovenska književnost I Stanka Janeža.)² Primorci tedaj slovenskega knjižnega jezika skorajda nismo soustvarjali, pač pa smo se ga zmerom le učili.

Po prvi svetovni vojski so se zgodile za Primorsko usodne reči. Po rapalski pogodbi je ta dežela pripadla Italiji. In dve desetletji življenja Primorcev pod fašizmom sta **pustili** v jeziku veliko praznino. Hud udarec za Primorsko pa je bilo tudi to, da je bil Trst, ki je imel v preteklosti gotovo odločilno vlogo pri ustvarjanju primorske identitete, odrezan od Slovenije. Po osvoboditvi pa smo se Primorci vključili v uveljavljen jezik iz notranje Slovenije in po nepotrebnem opuščali rabo domačih **knjižnih** besed, besednih zvez in različnih slovničnih oblik.

Pogledal sem na novo dela več primorskih pisateljev, a v njih tako v besedju kot v skladnji ne vidim kaj dosti značilnosti primorskih govorov.

Pravi čas je zamudil že Gregorčič. Res je, da takrat še ni bilo dobrega vseslovenskega slovarja; a ga prav tako ni bilo že nekaj desetletij prej, ko je Slomšek poskušal zblížati knjižni in pogovorni jezik v lavantinsko-štajerskem cerkvenem območju.

Drugih imen tu ne bi omenjal. O marsikom bojo potrebne posebne raziskave, preučitve. Za to so danes tudi vse drugačne možnosti, strokovne in materialne, kot v preteklosti. Imamo, denimo, ustrezne strokovne ustanove, dosti strokovne literature, zbranega gradiva idr. Za Primorsko pa je treba še posebej omeniti razvoj visokega šolstva, v Kopru in v Novi Gorici pa znotraj tega študij slovenistike.

Da se vrnem spet k jeziku v svojih knjigah in člankih. V njih pišem v knjižnem jeziku, ki pa je tako v besedju kot v skladnji bližje primorski narečni skupini. Gre pa pri tem tudi za iskanje novih izraznih možnosti, ki si jih pač v literaturi lahko privoščimo. Tako prehajam včasih v splošno – ali knjižnopogovorni jezik, v premem govoru pa tudi v pokrajinsko pogovorni jezik, npr. glagolska končnica –*sta: gledasta, delasta*.

Poudarjam pa, da dosti besed in skladenjskih vzorcev, ki jih navajam v tem sestavku, ni samo naših, primorskih; so pa tudi naši, a niso blizu obče uveljavljenim oblikam v Sloveniji.

2 Zanimivo je, kako podobno je razmišljal o jeziku Miro Kocjan v članku »Zakaj je narečje jezikovno bogastvo« (Primorski dnevnik, 16. 9. 2007). Piše, da je na nekem seminarju o (čistejši) slovenščini, ki ga je vodil dr. Mirko Rupel, »eden začel kar žaljivo zatrjevati, da je primorski dialekt največja spakedranščina ter da nima kaj opraviti ne s slovenščino ne z našimi narečji«. Dr. Mirko Rupel pa mu je odgovoril: »Primorščina je bolj slovenska od slovenščine.«

I. Besedje

V svojih knjigah in člankih sem zapisal (izpisal pa sem jih tudi iz drugih besedil) več sto knjižnih besed in besednih zvez, ki so bližje primorski narečni skupini, se jih pa žal premalo govori in piše. V SSKJ so dostikrat označene kot *pogovorne*, *stilno zaznamovane* ali *narodno zahodne*.

Navajam nekaj primerov (zapisal bom najprej občeujavljeno besedo, potlej pa bolj primorsko – ki pa je tudi knjižna):

Samostalniki: *dekle – punca; kosilo – juž(i)na; mati – mama; oče – tata (ata); mesec – luna; spodnje perilo – zdolnja oblačila; tatvina – kraja; telo – život; trenutek – hip; vonj – duh; vrag – hudič, zlodej; pokojni – rajniki ...*

Pridevniki: *krepek, močan – močen; modro – plavo; utrujen – truden; poškodovan (človek) – ranjen; potan – poten ...*

Zaimki: *isti – prav ta; nihče – nobeden; ostali – drugi; s seboj – s sabo; s teboj – s tabo ...*

Glagoli: *nehati – jenjati; smatrati – misliti; kuriti – netiti (ogenj); nahajati se – biti kje; najti – dobiti; nuditi – dajati; odkloniti – zavriniti; početi – delati; potrebovati – rabiti; skleniti (kakšno delo) – končati; snežiti – mesti; tepsti – tolči; teptati – tlačiti; ujeti – uloviti; zbežati – uteči, uiti; ozdraveti – ozdraviti ...*

Prislovi: *morda – morebiti; obenem – hkrati; okrog – okoli; poleg – zraven; pozno – kasno; doslej – dozdaj; itak – tako in tako; istočasno – obenem; kasneje, nato – potlej;*

mnogo, obilo – dosti; naposled – nazadnje (le); narazen – vsaksebi; nekoč – enkrat; nekoliko – malo; potem – potlej; preden – prej ko; sedaj – zdaj; spodaj – zdolaj; stalno – kar naprej; tik njega – prav ob njem; tukaj – tu; urno – ročno, hitro; vselej – zmerom; zelo – namoč; zgolj – le, samo; zadnjič – ondan; zaman – zastonj; znenada – kar naenkrat; znova – spet; danes zvečer – drevi; danes zjutraj – davi; danes ponoči – nocoj; včeraj zvečer – snoči; tukaj – tu; tjakaj – tja; semkaj – sem; od kod – od kje; tod – tu ...

Predlogi: *glede – zastran (za izražanje cilja); kljub – čeprav, tudi če; izmed – od ...*

Povedkovniki: *všeč – dopasti se; zaman – zastonj ...*

Vezniki: *ampak – a; in sicer – pač pa, in to, kot denimo; čeprav – tudi če; kajti – zakaj; oziroma – ali(pa); ter – in; toda – a, pa, samo; torej – tedaj, potemtakem ...*

II. Različne slovnične oblike

Besedi mama in tata (ata) se govorita, po SSKJ, v družinskem okolju, knjižno pa *mati – oče*. Vidimo pa, da *mama* izstopa iz tega okvirja; ne pa tudi *tata (ata)*. Sorodstveni dvojici sta: *mati – oče* in *mama – tata (ata)*. Danes pa se uveljavlja dvojica: *mama – oče*; tedaj vsaka iz drugega poimenovanja tega sorodstvenega odnosa.

Ženski priimki se obravnavajo praktično na dva načina:

- a) Zapišemo ime in priimek, sklanja pa se samo ime (Julija Primic, Julije Primic).
- b) Kot priimek uporabljamo posamostaljeno obliko svojilnega pridevnika iz ustreznega lastnega imena z obrazilom na -ova, -eva (Kvedrova, Kocjančičeva).

Lahko pa iz moškega priimka naredimo ženski priimek (Primička). O tem je pisal dr. Milko Matičetov. Danes se večinoma uporablja druga oblika.

Oblika ogovarjanja žensk z -ova, -eva pa ima prizvok družbene podrejenosti žensk. Na Primorskem je v prvotnem, vaškem, okolju takšna oblika ogovarjanja žensk tuja. Tako ženske kot moške se ogovarja enako po imenu domačije (prim.: Gidleva, Gidle, Skončna, Skončen itd.). Seveda pa moram omeniti, da sem tudi jaz v svoji knjigi *Čas ob zori* pisal ženske priimke s končnico -eva; ker se je v petdesetih letih v šolah pač tako govorilo (kot tudi, denimo, *tovarišica* in ne *gospa*). O tem sem bolj obširno pisal v Primorskem dnevniku (14. 4. 2008) in v Primorskih novicah (19. 6. 2009).

Oziralna zaimka kateri, ki

Uporaba teh zaimkov ni ustaljena. Še v 19. stol. se je dosti pisalo *kateri* namesto *ki*; danes pa vse manj. Primer iz Toporišičeve Slovnice: Sva hodila *po senožetih, katera se spuščajo v dolino ... – ki se spuščajo*.

Nekaj primerov za uporabo oziralnega zaimka *ki* namesto *kateri*:
Tisti, s katerim sem hodil v šolo – Tisti, ki sem z njim hodil v šolo.

Zima 2013, Gidljeva hiša (Foto: Jakob Černigoj)

Prispevajo naj tisti, katerih letni dohodek presega ... – ki njihov letni dohodek presega ...

Sam v teh primerih uvajam odvisne stavke zmerom z oziralnim zaimkom *ki* (ki se pač ne sklanja in zahteva tudi drugačno oblikovanje stavka).

Seveda ni to neka izključno primorska posebnost. Tako piše npr. tudi E. Kocbek, Tovarišija:

Sedla sva za mizo, ki je za njo družina sedela po večerji. – Utrujeni smo plegli po skednjih, ki je skozi vela hladna sapa. Tudi, denimo, J. Udovič (prevod: *Umetnikov mladostni portret*) ne piše oziralnega zaimka *kateri*, pač pa *ki*.

Uporaba *glagolskih končnic za nedoločnik -avati* in sedanjik *-ava* v slovenščini ni ustaljena. Se pa za nedoločnik zmerom bolj uporablja *-ovati/-evati* namesto *-avati*:

ponehovati – ponehavati; jenjevati – jenjavati; srečevati – srečavati; dvigovati – dvigavati (ta primer Toporišič označi za narečen). Za sedanjik pa se uporablja *-uje* namesto *-ava*:
ponehujem – ponehavam; okopujem – okopavam, vzdigujem – vzdigavam; srečujem – srečavam. Na Primorskem se rabijo dosti bolj oblike na *-avati/-ava* kot pa bolj uveljavljene *-ovati/-evati*.

Besedica *naj* ima več pomenov (veznik, členek, predpona). Kot členek se rabi dosti s pogojnim naklonom za izražanje domneve. Prim.: *Taka izjava naj bi bila dana na nekem sestanku.*

– *Ta proces naj bi povzročale neke glivice ...* S takšno rabo tega členka pa se tudi siromaši jezik, saj bi se lahko reklo na več drugačnih načinov, denimo: *domneva se, po naših podatkih, kot se sliši, po moji misli ...*

Na Primorskem se členek *naj* rabi v glavnem za izražanje želje, bodisi s pogojnim ali povednim naklonom, npr.: – *Politiki naj bi uresničevali želje ljudstva. – Vse naj ostane, kakor je.*

Primerniške (in presežniške) stopnje pri prislovih imajo večinoma po dve obliki: *hujše – huje; višje – više; rajši – raje*. V zbornem jeziku so bolj v rabi oblike brez *j* ali *š* (*više, huje*), v neknižnem pogovornem jeziku pa ne. A tudi Toporišič v tem ni dosleden. Prim.: *Da ga tvorec lažje doseže. – Nima rada mesa, in je tudi rajši brez njega.* Na Primorskem rabimo oblike, kot so: *višje, hujše, rajši*.

Končaji glagolov v 3. os. mn. na *-ijo* in *-ejo*, ki se označujejo za knjižnopogovorne, kot npr. *skrbijo, plujejo, umrejo, jejo, vejo, bojo* zvenijo bolj primorsko kot pa zborne: *skrbé, plujó, umró, jedó, vedó, bodo*.

Veznika ali, če: *Če*, ki zveni bolj Primorsko, se dopušča kot pogovorna oblika. Vendar tudi Toporišič v tem ni dosleden. Prim.: *Mučila ga je misel, če je prav ravnal. – Ali veš, če bi mu bilo prav? – Ne vem, če je doma.*

Namesto *ločilnih števnikov* se na Primorskem uporablja rajši glavni števnik z določilno besedo. Prim.: *Danes smo v tej hiši treh vrst ljudje; nam.: troji.*

Naglas: Pri več besedah zveni bolj primorsko naglas na zadnjem zlogu, npr. pri državah (*Norvéška in ne Nórveška, Ukrajína in ne Ŭkrajina*), pri priimkih (*Černigój –*

Z vzhodnega dela Gore proti Golakom (Foto: Franc Černigoj)

Černigoj, *Bratína – Brátina* idr). Pri števniki od 12 do 19 SSKJ dopušča poudarek na prvem in drugem zlogu. Bolj primorsko je poudarek na drugem zlogu (dvanájst in ne dvánajst).

Pa še primer naglasa enih besed: *me glá, temá, tegá* namesto *mégla, téma, téga*, kot se naglašá na Primorskem.

Prislov *glede* na Primorskem zveni tuje. Lahko bi ga nadomestili s: *po*, v primeri, *ker*, npr.: *oceniti delo glede na njegovo umetniško vrednost – ... po njegovi umetniški vrednosti*. Število naročnikov je *glede na lansko leto – ... v primeri z lanskim letom ...*

Predlog *glede* pa nadomestimo lahko z: *o*, *zastran*, *po* idr. Prim.: *predpisi glede dohodnine – ... o dohodnini; – glede tega imam nekaj pomislekov – ... o tem imam; – ali si uredil glede prenočišč – ... zastran prenočišč; – glede nadarjenosti presega vse učence – ... po nadarjenosti itd.*

Obliki *Imaš kaj za jesti* se v knjižnem jeziku izogibamo. Na Primorskem pa se govori in ni razloga, da se ne bi.

Na Primorskem je bolj pogosto *opisno* stopnjevanje pridevnikov z *bolj*; namesto bolj uveljavljene *-uje, -ejši*; npr. *bolj debel* namesto *debelejši*.

Sliši se bolj naravno, če opustimo *nepoudarjene samoglasnike*, kot npr.: *profesorca, tovaršica, mlinarca, kuharca, snoči, južna, skoz, zmed, znad* (tako dostikrat tudi Kocbek, Fatur).

Glagoli na *-či*: *pečí, tečí, stričí* imajo v knjižnem jeziku *velelniško* obliko na *-ci*: *teci, peci, strizi*.

Velelniške oblike: teči, peči, striži so označene kot narečne in neknjižne. Na Primorskem pa so udomačene.

V neknjižnem pogovornem jeziku se za vikanje uporablja tudi na pol vikanje, ki se prilagaja naravnemu spolu in je na Primorskem udomačeno. Prim.: *Kje ste pa hodila?* Namesto *Kje ste pa hodili?*

Glagol ukvarjati se (etim. iz *kvariti*) zveni tuje in bi se ga marsikdo rad rešil. Namesto njega smo že slišali *baviti se* (Kosmač), pa *pečati se* in še kaj. Na Primorskem te besede v prvotnem okolju ne poznamo. Namesto *ukvarjati se s tem ali onim*, bomo rekli rajši: *kmetavati, pisati, mizariti itd.* Včasih sem slišal že: *dajati se s čim* (kar pa ima morebiti ožji pomen). Lahko bi rekli tudi: *delati na čem, npr. na projektu; na tej zadevi itd ...*

SSKJ opredeljuje členek *da* kot knjižni, *ja* pa kot pogovorni. Sta pa oba tujega izvora: *da* iz hrvaščine, *ja* iz nemščine. Na Primorskem se uporablja *ja*.

Moška imena sklanjamo na Primorskem s podaljšanjem osnove s *-t*: *Janko – Jankota; Mirko – Mirkota*; ne pa *Janko, Janka; Mirko – Mirka ...*

Na zgornjem Primorskem spregamo pomožni glagol biti za ženski spol dvojine in množine tako:

- svi šli; sti šli; sti šli

- sve šle; ste šle; ste šle; namesto uveljavljene: sva šli; sta šli ...

Ta oblika spregatve izraža tudi naravni spol.

Seveda pa bi bilo treba omeniti kot značilnost primorščine denimo široki *e* in *o*, pa *y* (g-grlov zapornik), kar iz pisanih besedil ni razvidno.³

Pa še in še bi lahko našteval. Vse to pa bi seveda zahtevalo strokovno slovnično obdelavo.

Moram pa poudariti, da nisem jezikoslovec, pa tudi berem in mislim o teh vprašanjih komaj zadnja leta. Zato vseh svojih ugotovitev gotovo nisem zadosti strokovno utemeljil; morebiti tudi nisem uporabil povsod prave terminologije. Ta članek pač ni znanstvena razprava; je le poljudno napisan sestavek. Zato tudi ne citiram del, ki bi se nanje skliceval.

Podatke, ki sem jih tu zapisal, sem dobil v dosti delih, največ pa seveda v Toporišičevi *Slovenski slovnici* (2000), ki iz nje tudi navajam večino primerov, v SSKJ in v *Slovenski književnosti I* Stanka Janeža.

S tem pisanjem bi rad spodbudil koga k nadaljnjemu raziskovanju na tem področju. Morebiti je pravi čas, da nadoknadimo zamujeno, prav zdaj, ko se pripravlja nov slovar slovenskega knjižnega jezika.

³ Toporišič za to raven jezika, zapiše npr. za Gorenjsko (kranjsko): *kon, njegovmo*; za Štajersko: *so nosli, so hodli* in širok *e* tudi za polglasnik.

SLOVARČEK BESED IN BESEDNIH ZVEZ S PREDMEJE¹

Aldo Černigoj

batuon – gumb
bistagar – ukaz konju za »naprej!«
curik – nazaj (ukaz vprežni živali)
erste klase – prvovrsten
flok – trak za v lase
fouč – ukrivljen nož
hlape od modrasa, modrasu hlapc – kačji pastir
giht – revma
glancat – čistiti
glihat se – družiti se, se primerjati
grozit se – čuditi se
kada – ornca, velika lesena posoda za kisanje zelja
kamba – vključena palica za h komatu
kavje – kalčki na krompirju
kinč – kič
klefeta – star, vegast klobuk
kočeta – otroška posteljica
kofetast – rjave barve
kompás – šestilo
krampež – oprijemalke za plezanje na droge
lušt – veselje
mantelj – plašč
ober lump – največji lump
oberšlan – bršljan
okrnit – obrniti
pocoklat – pomendрати
pogača – koruzni kruh
polkrni – polkna, naoknice
porn – prazen
pošlihtat – poravnati
povserod – povesod
prpomagat – doprinesti

1 (Op. Aldo Černigoj) V ta slovarček sem zapisal besede, ki jih še nisem zapisal v knjigi Večer pri Maticavih in v Gori, št. 29, in jih ni tudi v Slovarčku besed in stalnih besednih zvez s Predmeje (Gora, št. 50).

Je pa seveda dosti teh besed tudi v drugih primorskih govorih, še posebno na Vipavskem in Goriškem.

Posebej sem topot zapisal besede italijanskega izvora, ki smo jih prevzeli v času italijanske državnosti na Primorskem in se jih v glavnem ne govori več.

prtit – deliti lase na prečko
 ritkat – skakati
 runat žival – gojiti živali
 sakrabort – kletvica
 skravžan – skodran
 starka – ptica, ki gnezdi
 šelna – zelena
 školč – sokolič, navadna postovka
 školavnica – vdolbina v kamnu, napolnjena z vodo
 škrpelj – sekač za železo
 šlauf – zračnica, gumijasta cev
 špegli – očala
 špot – sramota
 štokviž – polenovka
 štokle – cokle
 štreka – železnica
 štrmac – žimnica
 študirat – misliti, premišljati o čem
 šubla – lopata
 šutast – zabit, topoglav
 švajsat – variti
 tašca – obešanka
 trd – zabit
 tripe – vampi
 uoga! – ukaz volu za »ustavi se«
 užegnat se – pokrižati se
 vedrjult – škropiti trte
 vrnavat – vračati
 vidruz – vi drugi
 vinta – vijak, vitel, dvigalo
 zdrajsat – postružiti
 zjat – kričati
 zvalit – znesti (jajce)
 zvalit se – izleči se (piščanec)
 železo za peglat – likalnik
 žvegnjen – trčen, prišvrknjen

ANGORA

GOSTINSKE IN TURISTIČNE STORITVE D.O.O.

OTLICA 47, AJDOVŠČINA

TEL.: 05 36 49 639

www.angora.si

okrepčevalnica

AnGora

Besede in besedne zveze italijanskega izvora

bjondo – blondinec
bušta – kuverta
cabat balo – brcati žogo
čintežmi – centi, drobiž
dentitá – osebna izkaznica
dželati – sladoled
fibija – sponka, zaponka
fižuleti – stročji fižol
kartolina – razglednica
kjantrca – opletena steklenica
konfužjon – zmešnjava
kontrat – pogodba
lišo – gladko
marča – prestava pri kolesu
moretast – črnih las
na fat pošto – iti kam samo za to
na tešero – na karte
nemigo – menda, ne pa
njoki – cmoki
onde – valoviti lasje
ošťja – kletvica
parcijon – obrok
pomidori – paradižnik
pompa, pumpa – črpalka, zračna tlačilka
pržon – zapor
rakomandirano pismo – priporočeno pismo
rančata – oranžada
ricoti – kodri
ričipeto – modrc
rimorkjo – prikolica
škavacera – smetišnica
škerc – šala
špacakaminar – dimnikar
špaline – naramnice
štamplirat – žigosat
šugo – omaka
teleferika – žičnica
tešera – izkaznica
valvola – varovalka
vaška – školavnica, zajetje vode po dežju
vitúra – osebni avto

O MATERI, KI JE POKOPALA DEVET SVOJIH OTROK

Po zapisu Frančiške Prem, por. Bajc, strnil F. Černigoj

DRUŽINA PREM – RÓNŠKI Z OTLICE

Oče **Jože Prem** (1886), mama **Marija Vidmar** (1891): poročena 1911

Otroci: **Marija – Magdalena** (1912 – 1918); **Rozka** (1914 – 1933); **Valburga** (1920 – 1924); **Jože** (1921 – 1922); **Franc** (1924 – 1925); **Angel** (1925 – 1968); **Darko** (1927 – 1944); **Marija** (1928 – umrla na dan svojega rojstva); **Jože** (1930 – 1950); **Frančiška** (1932).

Od svojega sedmega tedna življenja je v družini živel tudi gluhonemi mamin bratranec **Ivan Bolčina** (1907 – 1970).

Oče Jože je bil leta 1914 vpoklican v vojsko, kot mnogi drugi. V Galiciji so ga zajeli Rusi. Štiri leta je preživel v ujetništvu, v Rostovu. 1918. leta se je vrnil domov. Štirinajst dni so hodili iz Rusije do doma, skupina osmih Slovencev – peš in z vlaki. Niso ga pustili doma, moral je še na soško fronto, v boje proti Italijanom.

Mama Marija je prevzela nase tudi dosmrtno oskrbo svojih staršev. Njen oče je bil vojni invalid, popolnoma slep, tako da so morali vse prinesiti in odnesti od njega. Marijina mama pa je bila težka bolnica z obolenjem kosti – negovati jo je morala kot otroka. Nega in oskrba staršev je trajala polnih devet let, do leta 1942.

Vsak večer so molili Rožni venec. Stara mati je molila naprej. Zgodilo se je, da je med molitvijo zaspala. Stari oče jo je takoj opomnil: »Moli zbrano, za nebesa! Drugače s tvojo molitvijo ne bomo prišli niti v svinjski hlev!«

»Bog pomagaj,« se je opravičevala, »saj nisem nič slabega rekla!«

»Seveda nisi,« je nergal stari oče, »saj si molčala!«

Stari oče je umrl leta 1940, stara mama pa leta 1942 ...

Mama Marija in oče Jože sta pred svojo smrtjo pokopala devet lastnih otrok in maminega bratranca Ivana. Oče je umrl leta 1972, mama pa 1971.

Kako so umirali njuni otroci ...

Marija, Valburga, Jože, Franc, in še druga **Marija** so umrli kot otroci.

Rozka je umrla pred svojim dvajsetim rojstnim dnevom.

Angel je moral v italijansko vojsko, marca 1943, ko mu je bilo 18 let. Iz Italije se je vrnil konec septembra, leta 1943. Priklučil se je partizanom in vojno preživel. Ostal je v vojski, kot oficir. Služboval je v Titovih Užicah v Srbiji, v Zadru v Dalmaciji in v Ljubljani. Tu se je poročil, imel dva otroke, a se je ločil. Otroka sta prišla na Otlico. Nista bila pri obhajilu in birmi. Fani se je dogovorila z župnikom, tako da sta bila na Otlici pri svetem obhajilu in birmana v istem letu.

Kmalu sta z Gore odšla in se nista več vrnila. Živita v Nemčiji ...

Angel pa je umrl leta 1968, na dan pred svetim Jožefom. Dobili so ga mrtvega, pod domačo hišo ...

Darko je bil odpeljan od doma v maju 1944, ko mu je bilo komaj 17 let. Mama je neutolažljivo jokala in molila, da bi se iz vojske vrnil živ ...

Preden je šel od doma, je pel tole pesem:

*Gor na Gorenjskem strojnice pojo,
a nemškim vojakom pri srcu je hudo:
»Ne bom več delal greha,
na grob dobil bom križ lesen ...«*

Ni vedel, da bo tudi sam doživel podobno usodo. Ustreljen je bil prav na Gorenjskem, v kraju Nomenj, 18. maja 1944. Spet so šli partizani čez Otlico. Ista brigada, Gregorčičeva, isti komandant. Mama ga je vprašala: »Kje je moj sin Darko?«

»Premeščen je bil v Kosovelovo brigado,« se ji je zlagal. Ni ji hotel povedati.

Ko je vseeno zvedela, da ni več živ, je ni bilo moč utolažiti. Jokala je noč in dan in ga klicala:

»Darko, moj Darko, pridi nazaj domov ...«

Nekega dne so v hišo prišli Nemci. Mama je začela jokati. Med njimi je bil eden, ki je znal slovensko. »Zakaj jokaš?« jo je vprašal.

»Ker ste mi ubili sina!« je odgovorila.

»Če ne nehaš, bomo še tebe!« ji je zagrozil.

Tudi tata je jokal, na skrivaj ...

Jože se je po vojski zaposlil pri Gozdni upravi Predmeja. V gozdu je delal dve leti, do 10. februarja 1950. Na ta dan je nanj padel drev in ga ubil. Nad Polomovo rajdo ...

Prišli so povedat in mama je šla peš na Predmejo, a je niso pustili k njemu. Zvečer so ga pripeljali domov ...

Še o maminem bratrancu **Ivanu Bolčina** in njegovi bridki usodi ... Kot je že zapisano, je prišel k hiši s sedmim tednom svojega življenja, od Čibejevca, ko mu je umrla mama Elizabeta, sestra stare mame Marije. Zaradi močnega vnetja ušes je postal gluhonem. Oktobra 1943 so ga Nemci odpeljali z Otlice in za njim se je zgubila vsaka sled. Po vojski, leta 1947, je prišel na obisk k Premu bratranec Franc Vidmar in vprašal po gluhonem Ivanu. Ko je zvedel, da so ga odpeljali Nemci, je povedal, da ga je med vojsko videl v Brdih pri Mariji Celj, ko je s partizani šel tam skozi. Mama Marija je šla dol, ga res našla in po štirih letih pripeljala nazaj k Premu. 10. marca 1970 ga je zasul plaz z domače strehe ...

Mama Marija je umrla leta 1971. Izdahnila je na rokah hčere Frančiške. Njene zadnje besede so bile: »Fani, luč!«

Tata Jože je umrl nekaj mesecev za njo. Tudi ponoči je klical svojo ženo: »Zakaj si me zapustila! Pridi nazaj k meni ...«

SOSEDJE

Zgodba o zidu in drugo

Rino Velikonja

Ali kdo pozna človeka, ki nima soseda? Težko bi se kdo našel! Sosed je tako kot žlahta – če si ga želiš ali ne, ga imaš.

Mnogokrat se sosedje kregajo. So tudi sosedi, ki se kregajo in spoštujejo. Taki so Sedejevi in Bevkovi, vse rodove nazaj.

Bevkova domačija stoji nekako sredi pobočja Dola, proti Korenini. Tako se je nekoč imenoval ta del Predmeje. Ko se umiriš in se zazreš proti Krasu, ti misli nehajo delovati. Sosedje Brusavi, Polanska in še dlje proti Otlici so zdravilo za oči in dušo.

Bevkova domačija je stara več kot dvesto petdeset let. Zgradil jo je pribežnik z Vojskega, stari Bevk, po imenu Matjaž. Takrat, in še mnogo let, je bila tipična gorjanska hiša. Kuhinja, izba, poleg hlev (štala), na podstrešju senik. Odlična izolacija hiše.

Sedejevi so nekoliko skriti. V idilični dolini pod Korenino je prava romantika. Prav zaradi lege je domačija zelo zanimiva. Velika jasa pred hišo ji daje poseben čar. Prav gotovo so bili Sedejevi lovci, verjetno tudi raubšicarji, saj se srne še danes sprehajajo v bližini hiše. Seveda imajo tudi Sedejevi še druge sosede: Koreninske in Osredkarske.

Na Goro so se Bevkovi, Sedejevi, Brusavi, Krapeževi in mnogi drugi priselili z območja Trebuše, Tolminskega ali Idrijskega, sredi osemnajstega stoletja, začasa cesarice Marije Terezije, Rezke, kot so poimenovali v mladosti. To je bila cesarica, ki je vladala štirideset let in je bila na Slovenskem priljubljena. Uvedla je številne reforme. Otroci so postali šoloobvezni in s tem se povečala pismenost. Med pomembnimi reformami je bila reorganizacija vojske, uvedla je vojaško obveznost. Prav ta odredba je pospešila beg mladeničev iz enega v drugi vojaški okraj. Pribežnikom, ki so zbežali z Idrijskega ali Tolminskega v goriško vojno območje, ni bilo potrebno služiti v vojski. Z uvedbo zemljiškega katastra, hišnih števil in s popisom prebivalstva je oblast imela natančne podatke. Vsaka občina oz. vas je dobila samo število vojaških obveznikov. Kdo bo šel k vojakom, je odločala lokalna oblast. Bogati kmetje so mnogokrat odplačali sinovo rekrutacijo ali pa so poslali, proti plačilu, revnejšega fanta.

Ta skupna usoda pribežnikov je imela vpliv na razvoj sosedskih odnosov.

Če sosed pokosi travo za ped čez mejo, je že ogenj v strehi. Med pravimi sosedi je pa obveljala misel: »Če se s sosedom ne moreš dogovoriti za parcelno mejo, mu dodaj nekaj centimetrov in nato mejo zabetoniraj z mejnikom.«

Zid med Bevkovo in Sedejevo parcelo je nekaj nevsakdanjega. Je kot podporni zid, tako da je

Sedejeva njiva kak meter in še več nad Bevkovo. Zid je star toliko kot sta hiši.

Pri krčenju travnikov v njive je bilo potrebno izkopati marsikateri kamen in ga zložiti v grubljo ali sezidati zid. Naj je bil to mejni ali pa kot zaščita pred burjo, da ne bi odnašala še tisto malo plodne zemlje. Zid med Sedejevo in Bevkovo domačijo ima pa še eno nalogo. Preprečuje drsenje zemlje s Sedejeve njive na sosednjo – Bevkovo. Složno sta se dogovorila, stara Bevk in Sedej. Počasi sta ruvala skale iz zemlje in jih skladala v zid. Delo je bilo trdo in težavno. Ko sta pričela s tem opraviлом, sta imela že mnogo počiščenih njiv in veliko grubelj ter zidov. Velikokrat sta se med delom tudi skregala. Ampak ne zaradi meje, kar tako, saj je hotel imeti vsak svoj prav. Oba sta bila raubšicarja. In lov je vedno priljubljena tema za debato in prepir.

Tudi naslednji rod je imel snov za razgovore. Bevkov Tone je postal logar in uradni lovec ter s tem lovski spremljevalec gospode, ki je prihajala na jago. Sedej Franc se je bolj posvetil kovaštvu in je koval za domačine.

Seveda sta se sosed pogovarjala tudi o lovstvu, srnjakih in zajcih. Divji petelin, ta lepoteč Trnovskega gozda, je bil stalni predmet razgovorov. Kdo ga je videl, kdo ga je boljše slišal, kdo mu je bil najbliže! Seveda sta bila oba najbliže, najbolj je pel obema. Vedela sta, kdo je kdo. Kateri sosed pa ne ve več kot sosed sam? Delala sta se sicer nevedna in previdna, da se ne bi srečala s puškami nekje pod Stanišami ali v Smrečju. Morda sta se pa?

Zid stoji še danes. Dvesto in več let kljubuje naravi. Prerasla ga je trava in še bolj utrdila. Zemlja ne drsi v dolino.

Povod za najhujše spore so bile vedno kokoši. Tu se začne še ena zgodba.

Maks Sedejev, sin Franca, je bil lovec in tudi v času NOB aktivist. Lojze Bevkov, sin Naceta, je bil ujet po preboju Goriške fronte in interniran. Skoraj dve leti je bil v internaciji. Tu je prišlo do prvega spora. Kdo je več prispeval k osvoboditvi oz. kdo je več pretrpel v tistih težkih časih. Ker nista rešila problema prvič in ne drugič in tudi ne tretjič, sta se sestajala večkrat na teden. Pod Bevkovo jablano sta se prepirala in pogovarjala. Maks je čepel, Lojze sedel na stolčku, ki ga je nosil s seboj, ker je bil brez noge.

Prepir je dosegel višek, ko je Maks posejal pšenico, morda rž, takoj za Bevkovo hišo. Kokoši pač iščejo dobro hrano. In posejana pšenica ali rž jih je kar vabila.

»Lojze, vaše kokoši prihajajo na njivo,« je opozarjal Maks.

»Dobro,« je bil odgovor.

In to nekajkrat.

»Lojze, bom streljal na vaše kokoši!«

»Daj!«

Lojze ni bil velik prijatelj kokoši in mu je bilo vseeno. Tudi ni verjel, da bo Maks res streljal. A Maks je ustrelil. Dvakrat je zadonelo: bum, bum. Dve kokoši so obležali na Sedejevi njivi.

Mica, Maksova žena: »Joj, Maks, kaj si storil, kaj bo rekla Berta? Dve kokoši!«

Maks pa odločno: »Joško (sin), odnesi kokoši k Bevkovim in jim povej, da imam še patrone.«

Joško, moj prijatelj, bilo nama je dvanajst let, je vzel obe žrtvi in ju nesel proti Bevkovim. Srečala sva se pri tnalu, kjer smo cepili drva.

»Nesem kakuši.«

»Ja, kašne kakuši?«

»Vaše, jih pošilja tata.«

Slišal sem: bum, bum. Videl sem tudi frfotanje kur, nisem pa razumel, kaj se dogaja.

»Stric Lojze, tata pošilja vaše kakuši.«

»Ali dve?«

»Ja! Tako je rekel tata.«

»Reci tatu, da se zahvaljujem. Eno nesi domov, drugo bomo spekli mi.«

Joško ni vedel, kaj bi. Tudi jaz mu nisem mogel pomagati. Pobiča – prijatelja si nisva znala razlagati dogodka. Spoštovala sva avtoriteto tata Lojzeta in Maksa.

In drugi dan sta Maks in Lojze ponovno sedela pod Bevkovo jablano in razpravljala. Glavna tema je bila, katera kokošja juha je bila boljša. Seveda je nato sledila aktualna politična tema, zlasti: združništvo, davki, gradnja Zadrúžnega doma. Spet sta si bila neenotna in sta zadevo prenesla na naslednji dan.

Ja, Sedejevi in Bevkovi so sosedje že skoraj tristo let. Maksov tata Franc in tudi njegov oče, stari Sedej, so bili kovači. Znana je tista, kako je Franc rekel, ko je kokoš požrla žareči odkovek, ki ji je prežgal grlo, misleč, da je kaj užitnega: »Na, spaka smogoltna, sedaj pa imaš!«

Sedejevi so veliko kovali pri gradnji ceste prek Čavna. Kovaštvo je bilo takrat pomembna dejavnost in Sedejevi so živeli solidno gorsko življenje, saj je bil zaslužek dober. Številna družina je poleg dohodka iz bornega kmetijstva dobila del sredstev za preživljanje še s kovačijo. To tradicijo je ohranil tudi Jelko, Maksov sin.

Trdo je bilo delo in vzdrževanje dobrih sosedskih odnosov.

Velikokrat sem šel za Bevkovo hišo in se spraševal, kako in zakaj je med Sedejevo in Bevkovo parcelo nenavaden zid. In tudi preden sem začel pisati to zgodbo, sem bil na zidu in si ga ogledoval. Prav gotovo so se Sedejevi bali, da se bo premik zemlje usmeril proti Bevkovim, saj bi s tem izgubili plodno prst.

V davni preteklosti niti Sedejevi niti Bevkovi niso imeli vprežne živine. Morda mladega volička, zato je bilo potrebno prepeljati v samokolnici ali vozičku mnogo zemlje. Veliko truda je bilo vloženega za poravnavo zemljišča za zidom na Sedejevi strani. Čeprav so zid gradili skupaj, je bil napor velik. Veliko znoja je bilo prelitega pri tem opraviu, tako kot drugod po Gori, ko so nastajali številni zidovi in grublje.

Kot dobra soseda sva se stalno kregala tudi z Jožetom Sedejevim, Maksovim sinom. Bila sva enako stara, klasarja. Skupaj sva hodila v šolo, se rezljala in hodila na udarniške akcije. Takrat smo gradili Zadrúžni dom, prvi na Primorskem. Ne vem, zakaj sva se z Joškom nekoč skregala. Njega sem razjezil, ali on mene, da sem ga udaril z lopato po glavi, ko sva odhajala na udarniško. Dobro da je bil udarec z plosko stranjo lopate. Prepričan sem bil, da je opazoval Roman Vrhlukski. Romanova pot v šolo ali na udarniško je namreč vodila vedno mimo Bevkovih, po daljši bližnjici ...

Nekaj minut sva se z Jožetom gledala grdo. Pri Polancih sva bila že stara prijatelja ...

PRIHOD

Bojan Bizjak

(Odlomek iz novega romana)

»Takole, po skrbnem tehtanju sem izluščil dva fragmenta iz novejšega romana, ki sta nekako določljivo vezana na moje umetniško zorenje z Goro. Kajpak se roman več ali manj odvija kot notranje izpovedovanje zgodbe možakarja, ki odide v Nemčijo, pa po dvajsetih letih pride nazaj – in ta možakar ima nečaka, ki piše ... Roman ima tri plasti, prva je že omenjeni možakar s svojo zgodbo, druga je nečak, ki piše in opisuje pesnika s Trnovske planote, v tem delu je veliko avtorefleksije, če hočeš avtobiografije. No, vsaka plast ima svoj jezikovni nivo, torej precej zapletena arhitektura ...« **(Iz pisma avtorja uredništvu)**

Ustavil se je in spet napredal spomine. Videva staro mamo ob štedilniku, kako kinkne v neke sanje, in star oče ima krpo v roki in čaka, kdaj bo kakšna od jesenskih muh, ki so pribežale v kuhinjo, sedla na mizo blizu njega. To je bil njegov jesenski hobi, pobijanje muh. Potem si je omislil nekakšen muhalnik in jih je lovil po celi kuhinji. Kadar je katero le tlesknil, je zraven še zaklel in se spačil. Ko se je tega naveličal, je pa spet sedel na svoje mesto za mizo in tleskal z roko po njih. V zimah je rad sedel ob peči v odsluženem fotelju in govoril o časih, ko je še sam bil otrok. Še najbolj je bila pretresljiva zgodba o obešenih ušesih ... Nenadoma zasliši starega očeta, kako pripoveduje:

Star sem bil dvanajst let, mulo. Prva svetovna je bila. In zadaj za našo hišo, tam, kjer sem se rodil, je imela vojska nekaj barak za počitek. Tja so hodili na počitnice tisti s fronte. Raznih narodnosti so bili, Madžari, Bosanci, Čehi, naših je bilo malo, en oficir in dva vojaka, Štajerca. Jaz pa sem tekal med njimi in si ogledoval konje, puške, vse me je zanimalo. Radi so me imeli, pa so mi ponujali trde črne bonbone z okusom po menti. Tisti da so bili za dihanje, ja. No, pa pridejo enkrat pod večer, cela četa jih je bila, neki Bosanci. In jaz gledam in gledam. Eden je imel na pasu navezana človeška ušesa. Čisto mimo je šel, me prijel za ramo, visok, brkat, in mi rekel: »Ne boj se, mali, mi čemo sve Italjance da nateramo.« Jaz pa sem tekel domov in takoj do očeta, ki je nekaj popravljjal v kovačiji. Povedal sem mu, kaj sem videl. Pa se mi je smejal in mi rekel, da so to ta pravi junaki, tile Bosanci. Ne, tista zgodba mi noče iz spomina. Še ponoči sem videval ušesa na pasu, joj! Kasneje sem izvedel, da je res bilo nekaj teh ekscesov, ne samo z Bosanci, tudi kakšen Madžar da je prišel s takšno trofejo, joj! ga je zmrazilo. Strese z rameni, da bi se le otresel nadležnega spominja. Prižge luč v kleti in se odpravi dol. Spotoma se spomni tiste zgodbe, ki jo je malo prej bral. Ja, tista hruška ...

Zagrnil je zvezek in se zamislil ...

Pajčevina spomina me bo objemala, dokler bom sam hotel. In nikogar ni, da bi me potem odvozlaval iz nitaste sprhnine tega usodnega časa, ki me je naplavil v te čiste višave. Zdaj sem podoben tistemu mislecu, ki je videl doline pod seboj in se je imel za namestnika Boga.

Matere so naši začetki in konci ... Kralj smeha je za nekaj časa odpotoval.

Zdaj zdaj bodo zunaj zorele trave in potem se bom spominjal prepirov okrog tega, kje se bo najprej kosilo, pa tudi kje ne več. In stara kosa je zarjavela, pozabljena odzvenknila v poletna jutra, izgubljena nekje v razmetanih svetlobah, kamor razum ne more. Ornamenti saj na steni rišejo pokrajino, kjer romajo duše ... Dovolj bo iskanja utehe v izpisani notranji žerjavici, pred dnevi sem zapisal neko refleksijo na zimske spomine, še eno ... Oh, še tole preberem, potem pa bom šel v gozd, v tišine, kjer je hlad tako usmiljen, tako zelo. In spet bom šel mimo jase, kjer sem zavidel njen obraz, ko sva iskala motnost ljubezni. Za roke sva se držala in šla v stišan jesenski čas, jaz in moja lilija, tako sem ji rekel, to pa zato, ker je rada nosila oranžna oblačila. Ustavljala se je ob grmovjih, iskala pozabljene maline, mi razlagala neke botanične posebnosti, ker je pač študirala te stvari, botaniko, biologijo ... In potem je nenadoma imela polno dlan črnih jagod, kako je že latinski izraz za tisto reč – pozabil sem, vem pa, da je rekla, kako so te stvari strupene. In potem je začela z izsiljevanjem, da bo pojedla nekaj teh jagod, da ... verjetno je to bil majhen ljubezenski test. Kregala sva se in celo malo paniko sem zagnal.

Končalo se je v praproti z divjimi objemi. Jesensko ljubljenje v gozdu ... Vse naokrog diši po trohnobi, po umiranju, midva pa sva spočenjala ... Odšla je, z vsemi tistimi poletnimi vzdihji, z vsemi majicami in herbarijem ... Odšla je z dezodoranti, ki so dišali v jutro in se tako lepo pomešali z vonjem kave. Kasneje sem iskal tisto kombinacijo, noro sem jo iskal. Preromal sem samoto teh krajev, zdaj pa čakam na nek nov namen, ki mi ga podarja večnost. Nasmeh jutra v izlozbi civilizacije ... To zimo naj bi še bil tukaj, dokler ne pospravim bika in prasca, potem ... preveč vprašanj za to jutro. Še tisto zimo moram najti.

In potem si oslini prst in zalista po zvezku. Ko najde, sunkoma vstane in si prinese preostanek kave, zdaj že hladne. Skloni se nad zapis in ga razvozlava.

RAFKO TERPIN: ZRELE POTI

ZRELE POTI, PRVIČ

Anka Vončina

Idrijčan **Rafko Terpin**, akademski slikar in učitelj, že mnoga leta posveča vso svojo plemenito potepuško ljubezen Idriji in okoliškemu hribovju. Hribovju od Gore – Roba nad Vipavsko dolino – na enem in tja do Tolminskega in Logaškega na drugem koncu loka, ki ga povezuje reka Idrijca. Obiskuje vrhove, grape, sončne hrbte, odmaknjene rovtarske domove in spremlja njihovo spreminjanje. V samotah so še redke domačije, kleti ob njih, pajštve¹ in seniki, ki kljubujejo času in trdim, a rajsko lepim hribovskim razmeram. Razgledi, pogledi in podobe so širni: od najvišjih očakov do sinjega morja. Vse to Rafko še kako dobro pozna, s pokrajino je sklenil trdno zavezništvo. Vedno opremljen s skicirko in pisalom te podobe beleži, njihovo sončno prazničnost in tudi bridko minevanje. V risani ali pisani besedi nam predstavlja mnoge podobe kulturne krajine, ki jih je v mnogih stoletjih oblikoval človek in jih prenekatere že jemlje narava nazaj. Postavlja spomenike hribovskim kmetijam, njihovim ljudem, ki so jih postavljali na imenitne prostorčke, tudi na hude robove, v težko dostopne in najmanj rodovitne koticke svoje zemlje, da bi čim več zemlje ostalo za kruh ... Ohranja nam jih za večno.

Skupaj s svojimi cerkljanskimi učenci, ki jih je poučeval likovni pouk, je v obsežno delo zajel tamkajšnje domove (*dve knjigi, založba Bogataj*) – **Dom mojih prednikov; Kmečka hiša na Cerkljanskem** (1998, 2008).

1 pajštva – sušilnica za sadje

Naslednji »opomin« je bila zajetna knjiga **Stara Idrija v linorezu** (2001), s slikami in slikovitimi značilnostmi davno izginule idrijske rudarske stavbne dediščine. To knjigo mu je pomagalo izdati Muzejsko društvo, tako kot naslednjo z zgovornim naslovom **Ugriznma u kalina** (2004). V njej sta s soavtorico Tinko Gantar predstavila njune bližnje poti z željo, da bi v to, do bolečine pretresljivo kmečko krajino, zvabila še koga, in uspelo jima je: knjižica je že doživela ponatis. Peti njegov knjižni otrok – **Klanec do doma** (2007)² – pa je, tokrat že upokojenec, izdal v samozaložbi. V njem je opisal mnogo klancev na svojih poteh, mnogo klancev, ki so jih mnogi premagovali na poti do svojega »doma«. Zadoščenje je v spoznanju, da muke naših prednikov, graditeljev naše zgodovine, niso bile zaman. Zabeležene so, vsakdo se najde v njih, tako in drugače. Knjiga je zaživela tudi v živi sliki na istoimenskem filmu, kar je nedvomno vrhunsko priznanje. Šesto se je spet poklonil domačemu rojstnemu mestu. V **Idrijskih hišah** (2011)³ je Rafko Terpin, tako kot v **Stari Idriji v linorezu**, želel someščanom podariti »knapovsko« Idrijo, ki je ni več. Ve, da so današnji rodovi vpeti v prihodnost, in upa, da bo dobra stavbna tradicija tudi po zaslugi njegovih del nekoč dobila večjo veljavo, kot jo ima sedaj. Ne gre samo za spominske slike in skice, tudi njegovi opisi ljudi, zapisi o izginjajoči stavbni dediščini, so dobrodošla in nazorna barva na njegovi življenjski sliki.

In zadnja, sedma knjiga, je najbogatejša z besedo. Vanjo je strnil zapise, ki so sprotno nastajali na njegovih, kot sam pravi že v naslovu, **Zrelh poteh**. Prvi opis, zapisan pred dvajsetimi leti, je s pogledom na morje – z Javornika. Sledijo mu misli in doživljanja z mnogih njegovih postaj, z njegovih prostorčkov, s srečanj z njemu ljubimi hribovskimi prijatelji, ki jih »mora« obiskovati spet in spet. Z besedo nam slika videno, doživeto, čuteno.

Slika nam zvoke, barve, dotike, ki so prav na vsaki poti, prav na vsakem koraku, drugačni. Za opazovalca s srcem se prav nobena slika nikoli ne ponovi. Kajti narava se spreminja vsak dan in vsak obiskovalec ima vedno s seboj samega sebe, takšnega, kot tisti trenutek je. Sebe ne moreš nikjer odložiti, najbolje je, se prepustiti poti in samoti. Z veliko ljubeznijo v srcu do tako popolne lepote, kot je narava, se zaceli še tako velika bol. Zato gozd z njim včasih molči, drugič mu pripoveduje, nebo je njegov oder z neštetimi lučmi, prizori na obzorju so igralci, zelena barva ima tisoč odtenkov. Oblaki so zastor, so okvir njegovih slik, svoboda biti sam nekje visoko ga odnaša, včasih zanaša, utaplja se v varne meje in mejice, strme grape, z ljubimi domačijami pije bratovščine. In ob vsem tem je njegovo oko nenehno na lovu za cveticami; te so zanj kot popreček življenja, lepoticke, prijateljice, ki mu božajo dušo. Toda ta lepota ne bi bila popolna brez prebivalcev. Kleni, iznajdljivi, topli in raskavi. Ljudje, ki čutijo in doživljajo podobno kot on sam; ljudje, ki so uredili krajino, da sije.

Zapisi so njegov dnevnik, so njegova duša, življenje, so njegovi tihi pogovori samega s seboj, a ravno tako z grapami, grebeni, gorami, ljubimi domačijami kot tudi z ljudmi. V osebnih pripovedih prepoznamo njegovega angela, njegove ljube, mogoče kdo tudi samega sebe.

Povabil in s tem dovolil nam je vstopiti v njegov svet. Zapisi so ON sam! Nekomu teče čas od

2 O tej knjigi smo ob izidu že pisali v časniku Gora.

3 Tudi o tej knjigi smo že pisali v časniku Gora.

leta do leta, nekomu od nedelje do nedelje, sam avtor pa zase pravi, da je njegovo življenje **od Kovka do Kovka**.

Gora, ki jo ljubi, ga gosti največkrat. Gora je kraj njegovega zatekanja, Gora je kraj njegovega oddiha – najmanj enkrat na mesec.

Petsto zapisov, petsto biserov, je nabral v ogrlico, s katero povezuje njemu najljubši svet. Petsto njegovih izbornih meditacij je našlo pot do bralcev in petstokrat mu bralec lahko le prikima: Tako je!

Vendar z njegovo prozo, ne prozo – poezijo v prozi – ne moremo opraviti na mah. Dojemamo jo lahko le po kapljicah, le posamezne slike je zmožno naenkrat sprejeti naše srce. In vsi, prav vsi ocvirki, so nujno vredni večkratnega prebiranja: Prebiranje z radostjo v srcu nam še večja veselje, zatekanje med vrstice, ko nas tlači teža življenja, pa nam odpre pot k soncu, svetlobi, odpuščanju in miru ...

ZRELE POTI, DRUGIČ ...

Elvica Velikonja

Odkar sem dobila v dar novo knjigo **Rafka Terpina, Zrele poti**, sem jo že dostikrat vzela v roke. Rada prebiram v njej zbrane zapise, nastale na »izjemnih kotičkih« na njegovih poteh. Poti pa je v knjigi veliko. S knjigo jih dobimo v dar. Na bralcu je, da si jih izbira in hodi po njih. Jaz grem tokrat Po Robu.

Kajti – tudi če je avtor Idrijčan, ni knjiga nič manj od nas, Gorjanov, kot njihova. Se mi kot Gorjanki samo zdi, ali je res, da mu je pot po našem Robu še posebno ljuba? Zakaj bi sicer zapisal »Ljubim to pot«. Ali pa »Od Kovka do Kovka se vlečejo dnevi«. Ko je spet tu, pri nas, pa zapiše že vedeno: »Tak kot sem ga sanjal vso zimo. Topel, svetel, z vetričem obsut. Blagodejno odpočit.«

Nisem štela zapisov s poti po Robu, polno jih je. Največkrat se začnejo »pod križem na zelenem otoku«, na Kovku, ali Krogu, kot je kasneje izvedel od domačinke. Njegovi zapisi so polni sreče, navdušenja in hvaležnosti, da mu je dano vse to doživljati. »Stal sem poleg križa, širil roke in stresal glasne besede: Glej, kaj se mi je namenilo? Je mogoče? Bog, bodi zahvaljen za to jutro,« zapiše. In ko se je »vrtel na svojem Kovku, strmel na vse strani in si skušal vse zapomniti«, ga je že »gnalo naprej«, po njegovem »zlatem Robu«.

Vse po Robu mu je ljubo. Tudi če sta ga veter in burja vsega prepihala – »Zgodbe o sapicah in vetrčkih so blazna pravljica« – in bi ga »skoraj po bližnjici prestavilo nekam na deželo«; takrat si reče: »Brat veter naj le hodi z mano! Ali sestra burja!« Še ko ga imenuje »hudič«, se mi zdi nekam ljubkovalno. »Saj z vetrom, pravijo, se da podati v nova prijateljstva.« In res. Veter je

kdaj njegov »*edini sogovornik*«. Saj, »glasen je na take viže, da še sebe ne slišim.

Vendar je vse skupaj zelo v redu. Saj misel ne potrebuje ušes.«

Pa se le ne meni samo z vetrom, na teh njegovih poteh. Saj tu so »Rože. Vedno me zvesto spremljajo. Prav pristrčno se menimo o tem in onem. Stari znanci smo si. In tako stari prijatelji si morajo reči kakšno besedo.«

Kako ljubi, kako blizu so mi ti pogovori z rožami. Ne, mimo rož res ne moreš, ne da bi si kakšno rekli. In ko na poti poleg starih znank – nageljčkov, lučnikov, košeničic, prerasti, glavincev, primožkov, šetrajev in netreskov, pa še jegličev, bodoglavcev, korčkov, nebin, svečnikov in možin, mračic, sončec, petoprstnikov, lukov..., ko »Ej, kakšna vojska jih je!«, srečaš še kakšno „novo“, si ne moreš kaj, da ne bi zastokal: »Krasno! Brezmejno lepo! Naravnost božanski je občutek, da sem prvič v življenju naletel na neznano vijolico.« In še: »Fantastično! V bližini Črnih sten sem naletel na neznano kukavičevko. Na kaj sem naletel? Prelepa je.«

In tu nastopi Marta. Marta je Rafkotova žena in na njegovih poteh še kako zraven. Tudi tokrat. Le da je zdaj v vlogi botanika. Takoj jo je »mobiliziral«, da je »stopila stikat po knjigah«. Plazeča mrežolistka!

Rafkota po Robu »spremljajo vse rože tega sveta«. Kaj vse bi še zapisala, a časopis kajpak tega ne prenese. To to pa moram zapisati: »Potegnil sem se skozi poljane odpirajočih se bodoglavcev. Kakšen pogled! Koščki neba – potreseni v travi.« Kolikokrat sem že občudovala bodoglavce tam pod Bevrco, na pobočju Čavna. Koščki neba! Da se tega nisem sama spomnila!

Težko je odtrgati oči od rož. Še dobro, da je tu pozna jesen, da je tu zima, ko pod snegom in »travnato odejo spe vse moje lepote« ... – »In potem, moj bog, tam na Robu sem v izjemnem trenutku tišine vrgel oči dol čez Kras. Bleščalo se je do morja in čez. Laške gore so srhko nazobčale zahodno obzorje. Čaven je bil ves nedeljski. Golake je z zahoda posrebrilo. Nekaj pozneje so vstale bohinske gore in za njimi še stari Triglav. Napasel sem dušo v starih modrinah, umirile so se mi oči.«

Pogledov in zamaknjenosti na vse strani, okrog in okrog, so polni njegovi zapisi. In pogledov v nebo. Kajti »nebo nikakor ni prazno«. Enkrat se »lepotci oblaki v igri navlečejo povprek čez nebo«, drugič so se »bolj rožnati kot ne, napredli preko nebes.« Spet drugič so »se trgali, med njimi so se razvlekale krvavordeče srage, zapele so na kratko čez vzhodno nebo, zdelo se je kot v srce segajoča glasba.« Tistega dne pa: »Iz nebeške špranje je kot šop bolečih isker letel oranž, rdeče, toplo rdeče se je razlilo okrog presvetle krogle.«

Zagotovo ste že ugotovili – Rafkotova knjiga je pisana v barvah. Saj »sončni žarki so rdeče in rumeno parali svet na dvoje«, Čaven je odela »mrakobno rdeča svetloba«, »čez in čez se je plavilo brezmejno nebo«, »pod rdečkastimi strunami razpotegnjenih pajčevin se srebrijo globoko zasnežene gore ...« Med vsemi barvami pa je na njegovem »zlatem Robu« največ – zlate. Zlate so poti, zlati so trenutki večnosti, zlate so košeničice, rumeni šebenik stresa svoje zlato, zlat je on sam, ko ga pot zanese skozi ta gorjanski raj. In zlate, ne zlate, biserne so urice, preždete na zeleni klopci pod izvirom Hublja: »Od počitka na klopci pod izvirom Hublja do počitka na klopci pod

izvirom Hublja so včasih strašno razvlečeni časi.« Od tu se rad še enkrat zazre gor, na Rob, na prehojeno pot: »Za mano je sijajna pot. Kot da bi bila nova!

Zijal sem na vsa usta, pil sem, kolikor se je dalo. Z vseh strani se mi je v oči točila lepota *prečistega decembrskega dne*.«

Ko prebiraš „zrele poti“, stavek za stavkom, zapis za zapisom, stran za stranjo ... in se polniš z bogastvom doživetega, bi kar šel. In si poveš: »Tam so poti, tudi zate. Za vse nas. Stopaj po njih! Naužij se čudes!« Samo – je to res zadosti? Da stopiš na pot? On hodi po njih pripravljen, »z mehko obloženo dušico.« Bomo znali stopati »lahkotno in mehkega koraka«, se bomo znali potikati »sproščeno, lahkotno, brez velikih želja, brez velikih namenov ...«? Bomo znali, kot on, uživati v razkošju kovkarskih pogledov: »... molčim, bledim, sem in me ni, glasba mi poje skozi ljube slike, a slike se mi igrivo pretikajo skozi obrobje podzavesti. Ves svet, vsi svetovi se trenutek za trenutkom peljejo mimo mene.«

Prehodila sem eno od »zrelih poti«. In se sprašujem: Je taka, tako lepa, kot sem si jo predstavljala prej, kot je bila zapisana v knjigi? A je? Je! Še lepša.

ZRELE POTI, PRIPIS

Franč Černigoj

Pred leti (2009) mi je Rafko poslal dolg spisek imen krajev Roba Gore tam okrog Kovka in Podrte gore, ki jih je obiskoval in si o njih in ob njih delal zapise. Natančna poimenovanja obiskanih krajev so ga zanimala. Kaj dosti mu nisem mogel pomagati, ker ta del Gore premalo poznam. Me je pa zanimalo, kaj ima Rafko v načrtu. Takole mi je v pismu odgovoril:

»... Kaj bo iz tega? se sprašuješ. Upajmo, da knjiga. Kar se da, »planinska«! Spisek, ki si ga imel v rokah, govori o tem, kje so bili zapisi (doživljajski ...) narejeni, torej kar tam, na soncu; v gozdu, na razglediščih; v raju ...«

In je nastala knjiga. Kdor si hodil po krajih, koder že desetletja hodi Rafko, boš tudi doma doživel in občutil vse tisto, kar Rafko imenuje 'raj' ... (F. Č.)

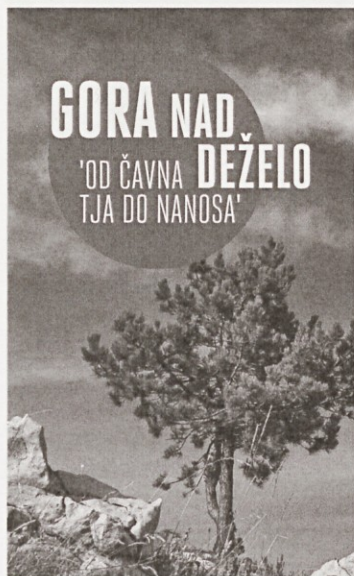
Še en pripis:

Knjigo dobite pri Rafku, najmanj vsak mesec na vrh Kovka, ali pa:

Rafko Terpin,
Vojskarska ulica 12,
5280 Idrija
Telefon: 05 37 22 038
E-naslov: marta.terpin@gmail.com
... in v knjigarni ABC, na Lapajnetovi ulici 19,
v Idriji.

GORA NAD DEŽELO

TIC Ajdovščina

Naslovnico je oblikovala Silva Karim

Konec leta 2013 bo obiskovalcem Gore na voljo nova izdaja publikacije **Gora nad Deželo**, ki pripoveduje o gorskem svetu občine Ajdovščina: od Čavna pa tja do Hrušice. Gre za ponovno izdajo zgibanke iz leta 2009, ki pa bo tokrat izšla v knjižni obliki. Avtor besedila je pisatelj in zbiralec ljudskega gradiva **Franč Černigoj**, oblikovala jo je **Silva Karim** v sodelovanju z grafičnim studijem Babilon, fotografije pa je prispevalo več avtorjev. Publikacijo smo posodobili, besedilo je prevetreno in dopolnjeno. Aktualne podatke so prispevali tudi društva ter posamezniki s predstavljenih območij.

V knjižici se bralec seznani z naravno in kulturno dediščino gorskega sveta naše občine, posebej pa je poudarjeno bogato ljudsko izročilo.

Knjižico Gora nad Deželo je založila Občina Ajdovščina, natisnjena bo v nakladi 5.000 izvodov, na voljo bo v Turistično informacijskem centru Ajdovščina in pri ponudnikih na Gori. V letu 2014 pa bomo za to območje izdali turistične brošure v angleškem in italijanskem jeziku.

TOMAŽ VELIKONJA – TOMOLOWC

Tomaž Velikonja s Predmeje že od otroštva rad zahaja v naravo. Najprej je hodil na lov z očetom, kasneje najraje sam. Začutil je, da je z naravo povezan in da brez nje tudi on sam ne obstaja. Narava v njem vzbuja trenutke sreče in tihega zadovoljstva, kar je težko ubesediti. Tako se je odločil, da bo svoja doživetja ob dotikih narave delil z drugimi – na fotografijah.

Fotografirati je začel že v osnovni in nadaljeval v srednji šoli. V objektiv je lovil vse mogoče: gore, oblake, sončne vzhode in zahode, pokrajine, morje, rastlinska in živalska bitja ... Narava se ga je vedno dotaknila na poseben način in ga polnila z energijo. Mnoge njegove fotografije zato izžarevajo mogočnost narave in lepoto.

Sam o sebi pravi takole ...

»O sebi in svojem ustvarjanju nerad govorim, saj o tem pričajo moje fotografije, ki govorijo same – vsaka izpričuje svojo zgodbo.

Ni skrivnost, da sem zaprisežen lovec in nadvse velik ljubitelj narave in živali. Tako veliko prostega časa preživim v naravi. Le-ta me polni z energijo in voljo.

Narava me je privlačila že od malega, ko sva z očetom zahajala na lov. Rad sem imel trenutke tišine in petje ptic, ruk jelenov, bokanje srnjakov in lajanje lisjakov...

Veličastna žival: izžareva mogočnost narave in lepoto ... (Foto: Tomaž Velikonja)

Mlad in zvedav ... (Foto: Tomaž Velikonja)

Vzljudil sem vsak skriti kotic v gozdu, vsako senošet, hrib, jase med drevjem.

Vse, kar sem doživljal skozi lov, se je v meni kopičilo in čutil sem potrebo, da ta svoja močna doživetja delim še z drugimi. Prav to mi je omogočilo fotografiranje.

Z objektivom, kamero in še čim je lov postal še bolj zanimiv in privlačen. Upam in čutim, da mi motivov ne bo zmanjkalo.

Ponosen sem na objave svojih fotografij v koledarju LZS in v reviji Lovec. Nekaj časa sem bil član Foto kluba Diana. V letu 2011 sem razstavljal v okrepčevalnici Angora in v Lovski koči LD Kozje stena, na Otlici. Najraje pa svoje fotografije z drugimi delim na socialnih omrežjih in tako polepšam dan tudi tistim, ki jim lepota iz narave ni dana videti in doživeti ...»

RUŠEVCI

Tomaž Velikonja

Večer pred tistim zgodnjepomladnim jutrom sem preživel v pričakovanju, kaj mi bo prineslo jutro. Nisem mogel zaspiti. Mi bo narava tokrat vendarle dovolila videti tisto, kar si že nekaj časa želim ujeti v svoj objektiv?

Ura je ena zjutraj. Iz sanj me predrami budilka in že sem pokonci. Peljem se proti Lokvam, mimo Čepovana, Mosta na Soči, skozi Baško grapo do moje končne postaje – Soriške planine. Tu parkiram in se začnem vzpenjati po pobočju. Luna mi kaže pot, tako da svetilke sploh ne potrebujem. Tu in tam zaslišim šum iz prostranega gozda. Napetost narašča in počasi se približujem vrhu. Po glavi mi celo pot pozvanjajo besede pokojnega prijatelja iz Bohinja, ki mi je priporočil o Soriški planini. Po uri hoda končno prispem. Ura je štiri ponoči. Raztovorim svoje fotografske pripomočke; fotoaparāt pritrđim na stojalo, sam pa brž smuknem v postavljen šotor in že sem v velikem pričakovanju ...

Ura je štiri in pol. Popolnoma se umirim, noč je mirna. Iz Baške grape zaslišim vlak. Zvezdam na nebu počasi usiha moč, tudi luna izgublja svoj sijaj.

Sam pa sem iz minute v minuto bolj nestrpen, srce mi razbija in napetost v zraku narašča. »Ču-hu, ču-hu,« si v mislim ponavljam njihovo oglašanje, kot bi jih hotel priklicati na plano ...

In takrat se zgodi. Naenkrat zaslišim to pesem tudi v resnici, pet metrov za mojim šotorom. Najprej eden, potem drugi in tretji ... Mraz me strese po hrbtu, dlake se mi naježijo. Njihov nepozabni ples se začne nekaj korakov stran, v živo, pred mojimi očmi! Takoj vidim, kdo je glavni na tem rastišču, saj se mlajši ruševci zadržuje v ozadju in le plaho opazuje 'bahanje' starejšega. Ta se suče okoli kokoši in se razkazuje v vsej svoji lepoti. Vsake toliko se zapodi v mlajšega in mu tako pokaže, kdo je močnejši. Tudi pri ruševcih velja zakon močnejšega ... Hlastno polnim kartico v svojem fotoaparatu. Ko sonce obsije glavne igralce, izginejo v svoja dnevna skrivališča ... Od neizmerne zadovoljstva nad poslikanim se kar ne morem spraviti iz svojega skrivališča, pa čeprav moram čez nekaj ur v službo. Še in še podoživljam pravkar doživeto. Posnetki so varno spravljene v fotoaparatu, tako da bom lahko spomine na ruševce obujal znova in znova.

Doživetja ob prvem srečanju z njimi pa ne bom pozabil nikoli.

Hvala ruševcem in hvala pokojnemu prijatelju: pomagal mi je polno doživeti še en prvobiten dotik narave.

EDEN OD NAS

ČAROBNA JESEN

Razstava fotografij Damjana Vidica

Neva Vidmar in Roman Žonta

V prostorih okrepčevalnice Angora na Otlici je na ogled postavljena razstava fotografij **Damjana Vidica** s Predmeje. Damjan jo je poimenoval – Čarobna **jesen** ...

Damjan Vidic se je rodil na pomlad, pred 28-imi leti. Otroška leta, ki jih je preživel na Gori, so v njem vzbudila zanimanje za lepote narave in vsega, kar ga je obdajalo. Izbral si je poklic gozdarja. Uspešno je zaključil šolanje na srednji gozdarski šoli in nato še na Biotehnični fakulteti, smer gozdarstvo. Kljub temu, da v svojem osnovnem poklicu ne najde zaposlitve, je tesno povezan z gozdom in vsem, kar v njem živi. Prav tej povezanosti in ljubezni je posvečena njegova razstava. Damjan je svoje prve fotografije posnel z očetovim fotoaparatom, kasneje, ko je ugotovil, da mu fotografija predstavlja svojevrsten izziv, pa se opremil z sodobnejšim. Z njim lahko ujame trenutke, ki se nikoli več ne ponovijo. Vsaka fotografija je zgodba, enakovredna drugim: likovnim, besednim, glasbenim ...

Med gozdnimi vilami ... (Foto: Damjan Vidic)

Vsaka od predstavljenih fotografij nosi zapis o nastanku ter njeni vsebini. Vsaka je svet zase, ki pa se na koncu, ko si ogledamo vse, poveže v celoto in odene v čudovite barve »čarobne jeseni«. Damjan ima poleg dobrega očesa, tudi znanje in védenje o zakonitostih, ki se odražajo v kompoziciji, tretjinah, diagonalah, postavitvi.

In svetlobi, brez katere redkokdaj nastane spodobna fotografija. Tako se je Damjan pridružil skupini fotografov z Gore, med katerimi so nekateri že veliki mojstri, kot so Miran Krapež, Bojan Bizjak, Roman Žonta, Tomaž Velikonja ...

Dobrih luči in ostrih oči, Damjan, na tvojih fotografskih poteh!

SPOMINJANJA

OB PARTIZANSKI GROBNICI, OB DNEVU SPOMINA NA MRTVE

Izidora Černigoj

Spoštovani gostje in vsi drugi, ki ste se udeležili spominske komemoracije pred dnevom mrtvih, ob partizanski grobnici na Predmeji.

Zbrali smo se tu, ob grobnici s spomenikom, v kateri ležijo pokopani borci, partizani. Spomenikov žrtvam druge svetovne vojne je po Gori več, saj je krvavi davek, ki ga je mati Gora prispevala, velik: borci, partizani in partizanke, talci, vaščani, ki so umrli kot žrtve fašističnega nasilja, v internaciji ... Kruta je bila vojna in čeprav je maja preteklo že 68 let od osvoboditve, spomin na vse grozote in trpljenja še ni pozabljen.

Zakaj naj se spominjamo groze, krutosti, lakote, pomanjkanja in trpljenja med vojsko? Zakaj se ne bi raje pogovarjali o lepih stvareh? Ali pa o današnjih težavah in problemih, ki jih ne manjka? Zakaj hočemo in moramo vsako leto znova in znova sem? Zakaj vedno znova odpiramo globoke rane? Zakaj nas boli, pa čeprav mogoče sploh nismo od tod? Zakaj torej hodimo na ta kraj spomina in prirejamo komemoracije, morebiti tudi za ljudi, ki jih niti naši dedi in babice niso poznali? Odgovor na ta in podobna vprašanja je preprost. Prav in pošteno je do vseh, ki so grozote druge svetovne vojne doživeli, da jih počastimo in se jim zahvalimo, da smo lahko mi danes tu.

V miru. Da živimo in vzgajamo nove generacije otrok, da smo srečni. Žrtvam se zahvalimo za njihov dar življenja, ki je pripomogel k temu, da je takrat borcem uspelo premagati fašiste, nacistične in druge sovražnike, ki so nas želeli podjarmiti in so našim očetom in dedom govorili, da so ničvreden drugorazredni narod, ki ni vreden življenja na tej zemlji.

In ne nazadnje zato, ker so spomeniki in obeležja po celotni Gori in Sloveniji dokaz, da je naša svoboda sad občega napora, boja in trpljenja našega naroda, kjer ni bil izključen in izvzet nihče, ne po stanu, ne po starosti, od tistih najmlajših in celo nerojenih do najstarejših.

Ja, velik je bil davek, ki so ga plačali otroci matere Gore. Ta jih je, kot prava mati, sprejela v svoje nedra in pri njej od takrat naprej počivajo. Naša moralna dolžnost pa je, da se vsako leto znova in znova vračamo sem in tudi k drugim obeležjem spomina ter vsem žrtvam povemo, da njihova trpljenja, njihovi darovi za našo svobodo, niso pozabljeni. Padli so dali največji dar naši svobodi – življenje. Mi, danes tu zbrani, pa jim hočemo obljubiti, da bomo ta dar cenili.

Za konec mojega razmišljanja mi dovolite, da se poslovim tako, kot so se partizani poslavljali ob grobovih padlih borcev¹ – z rusko žalostinko, ki jo je v slovenščino prepesnil Mile Klopčič:

*Kot žrtve ste padli v boju za nas, // da srečo, svobodo bi užival trpin.
Do smrti je služil svobodi vaš glas, // pogumno ste zrl v gotovi pogin.
A kadar svoboda zasije nam spet // in vaše se želje izpolnijo,
takrat se spominjal še pozni bo svet // junakov, ki v grobu trohniijo ...*

1 Vir: Černigoj, F. [ur.], 2001: Mati Gora: zbornik o Gori, Gorjankah in Gorjanih: ob 400-letnici naselitve Gore; str. 309. Predmeja, Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora.

SPOMINJANJA

JOŽEF VIDMAR – PEPO LOHAJNARSKI¹

15. marca 1910 – 09. aprila 2013

Marko Vidmar

9. aprila 2013 nas je zapustil Pepo Lohajnerski, ki je dočakal 103 leta ...

Rojen na Otlici, v družini z dvanajstimi otroki, kot drugi najstarejši. Otroštvo je preživel na kmetiji staršev.

Spominjal se je grozot prve svetovne vojne, saj je tudi čez Goro vodila oskrbovalna pot na soško fronto. Na Otlici so bile tudi vojaške bolnišnice, za ranjene in obolele vojake. Do mobilizacije v italijansko vojsko je opravljal delo furmana, prevažal je hlode do žag in led v Trst. Kot je sam dostikrat omenil, mu je Italija »vzela« 8 let življenja, ker so ga mobilizirali in ga odpeljali v Abe-sinijo in druge italijanske kolonije na severu Afrike.

1 V časniku Gora smo spomine Jožefa Vidmarja – Pepeta Lohajnerskega že večkrat objavili.

Iz Afrike se je uspel vrniti, vendar ne za dolgo. 1940. leta je bil ponovno mobiliziran, pristal je na Sardiniji.

Domov se je uspel vrniti šele leta 1944, s 5. Prekomorsko partizansko brigado. Prek Like in Kočevja je prispel v Slovenijo in v začetku maja 1945 sodeloval pri osvoboditvi Ljubljane.

Po koncu vojne je še dve leti služil vojsko v Postojni. 1947. leta se je poročil z Alojzijo Bizjak. 1962. leta se je z Otlice preselil v Dekane pri Kopru, 1976. pa v Prade.

Preživel in doživel je več držav: rojen v Avstro-Ogrski, preživel fašistično Italijo in bivšo Jugoslavijo in do konca življenja živel v Sloveniji ... Ob praznovanju 100 letnice mu je poleg lokalnih funkcionarjev čestital tudi tedanji predsednik Türk.

Pokojnino je užival polnih 43 let.

Pred spomeniki Pinka Tomažiča, Karla Masla in Janka Premrla – Vojka, v Kopru. To fotografijo je Pepo (tako je svoje ime zapisal sam) poslal uredništvu Gore 23. novembra 2011. V tej pošiljki je bila tudi na roko napisana spodnja Pastirska zgodba, ki jo objavljamo ...

ZA LOKALNI ČASOPIS GORA

Pastirska zgodba pred 90 leti Lahajnarjevega Pepota - VIDMAR JOŽETA

Spominam se, da je bilo pred cca 90 leti 8. pastirjev ovac
in krav na GORI

4. stari okrog 10 let: Pepo Lahajnarški pasel ovce na Oblivrtu
Dife Prestovski pasel krave na Širji vrh
Drejc Lakovski pasel živino na Klov dolini
Žižo N pasel -- na Klencem vrhu

4. stari pastirji stari cca 70 let:

France Smodinski je pasel živino na Bardobinca
Lopik Podobekovec -- -- na Obrekovo L
Drejc Bergovski -- -- v Čermazevi dolini
Meta je pasla živino na Obli vrhu

Vseh je bilo cca 40 glav živine
Večkrat smo se pastirji srečevali ob ognju in pekli krompir
na žerjavi in nastala je ~~tata~~ besedna šaljiva prired:
Pepo Lahajnarški je pekel krompir,
pri ognju je zaspal
in si jajca zažgal.

in še pesmica Pepota: Kje je deželica, kjer sem jaz rojen bil,
tam kaj na Dol Oflici pri Lahajnarjevi kmetiji

Proti koncu 2 svetovne vojne sta na Oblivrtu padla 2 partizana
katere so ustrelili nemški vojaki. Imen ne poznam, eden je bil
nekje iz Krasa. Pepo je bil prisoten, ko so po dobrem letu
ostanke padlih izkopali in odpeljali, vendar ne vem kam.
Iz tega razloga, želim da se na mestu 1. pokopa postavi
obelžje, vsaj za 70 letnico padla partizana 1945-2015.

VIDMAR JOŽE. 10 8 20

ROJSTVA IN SMRTI V FARI ANGELOV VARUHOV V LETU

Gospoda župnika na Otlici **Mateja Kobala** smo zaprosili za podatke o rojstvih in smrtih na Gori v letu 2013. Prijazno nam je odgovoril ...

Krstov je bilo v letu 2013 sedem. Ker pa so nekateri krščeni otroci starejši od enega leta, vsi letos rojeni pa tudi še niso bili krščeni, to ni pravi podatek o novorojenih v letošnjem letu.

Umrli letos so:

1. Dušan Bizjak, 1949
2. Črnigoj Angela, 1927
3. Pergar Ivanka, 1928
4. Gradička Ištvan, 1930
5. Krapež Emilija, 1924
6. Žonta Viktorija, 1925
7. Bratina Julij, 1929
8. Černe Maks, 1927
9. Bizjak Jože, 1973
10. Vidmar Peter, 1947

NAŠE ŽIVLJENJE – TRENUTEK VEČNOSTI¹

Roman Blaško

Skalna roža najde moč v kamnu, da cveti.

Gams je v skalah doma.

Orel visoko nad skalnimi prepadi kroži – srečen, kdor ga vidi!

Energija narave je povsod okrog nas. In tudi v nas ...

Narava je ustvarila tudi nas, ljudi. Naše poti se križajo, moja s tvojo, tvoja z njegovo in njeno. Naša srečanja niso naključna, saj naključij na svetu ni. Vse je povezano. Vsak zato ima svoj zakaj.

Ljudje živimo in uživamo trenutke življenja. Globoko zadovoljstvo se vzbudi v nas, ko se zavemo, da smo si življenje zaslužili. Vsakega dne se veselimo in si nabiramo moči za težke trenutke. Življenje nas preizkuša, zato ne smemo obupati, nikoli in nikdar!

Med nami je mnogo iztrošenih in izčrpanih. Včasih pomaga že beseda, izrečena v pravem trenutku, iz čiste misli. Pomaga, da obnemogli najde spet svojo pot in stopa po njej naprej.

Če prenizko pademo, se vračamo počasi. Ko začutimo, da ne zmoremo več, se moramo umiriti – dokler se še lahko. Ne smemo čez meje, saj se morebiti ne bomo mogli vrniti!

Svoje meje moramo poznati, vedeti moramo zanje!

Moč bomo našli v naravi, v njenih zvokih in podobah. Zato se moramo naravi odpreti.

Delajmo dobra dejanja – v njih najdemo zadovoljstvo in moč. Pomagajmo drug drugemu, tudi z močnimi željami. Res močno si moramo želeči!

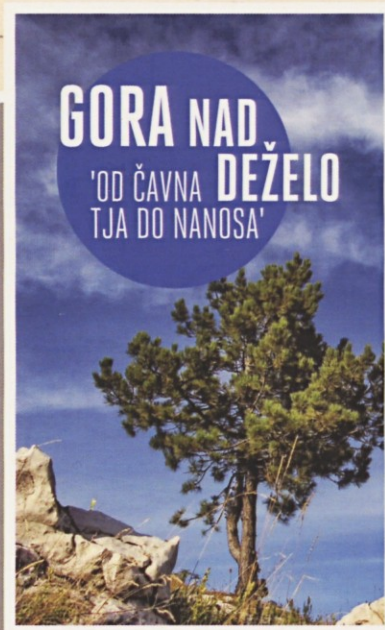
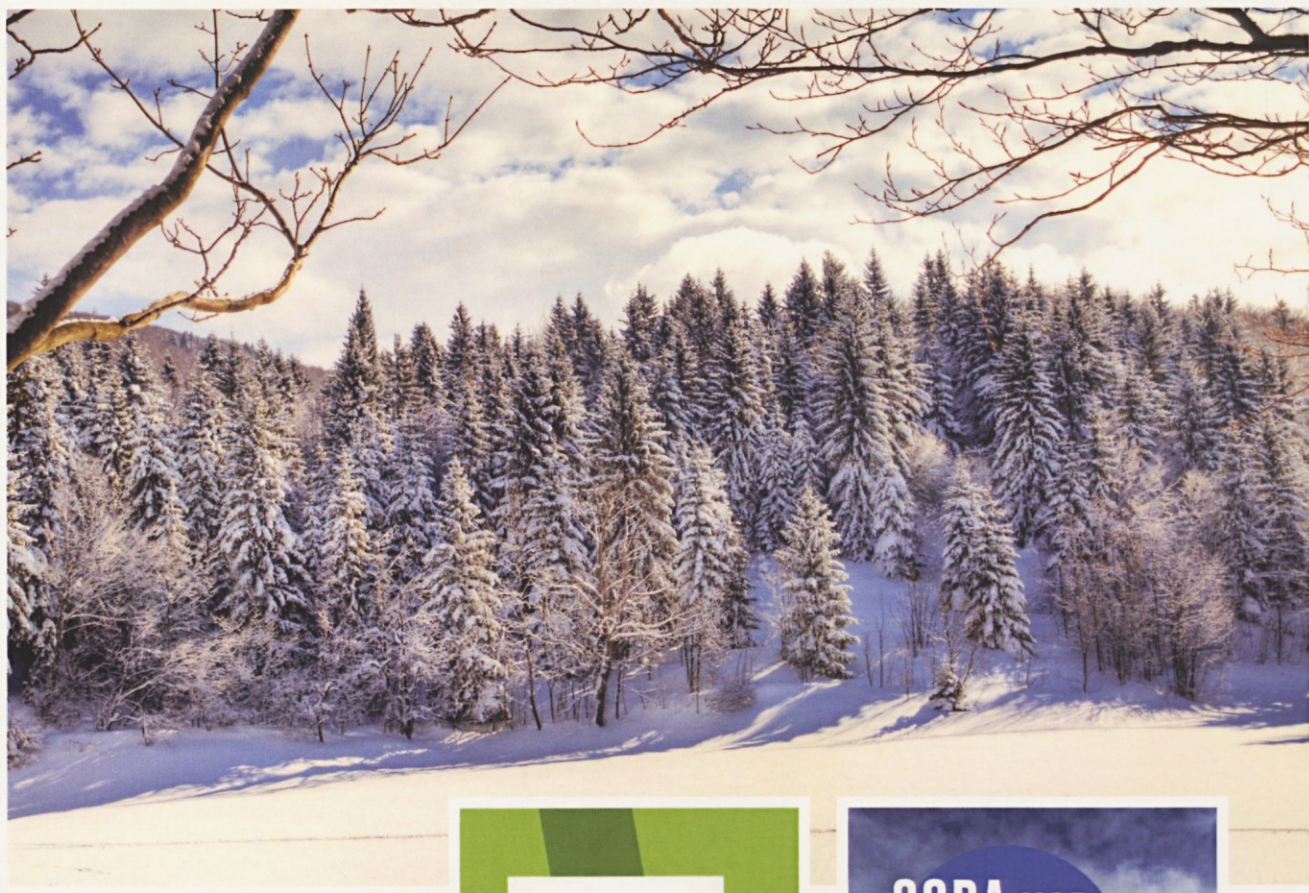
Vse to nam bo pomagalo doseči naše cilje.

Pride čas, ko dozorimo. Pride tudi čas, ko živimo od spominov. Vendar: cilje moramo imeti do konca svojih dni. Tako življenje postaja večnost ...

Narava nam lahko pomaga, lahko pa nas tudi vzame, kadarkoli in kjerkoli. Saj: življenje je večno poslavljanje.

Bodimo srečni, da živimo ta svet neskončnosti, neskončnih možnosti!

¹To so zgoščene misli in spoznanja Romana Blaška, ki so dozorevale v njem skozi desetletja. Trdo ga je preizkušalo, življenje, upogibalo do tal, da je pokalo v njem, a zlomilo ga ni. Besedilo je izšlo v zborniku LD Trnovski gozd – Iz Lovca: Z besedo in črto po Trnovskem gozdu, Lovec 1911 – 2011; Trnovo 2011

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine GORA Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 35a, 5270 Ajdovščina, tel., fax: (05)36-49-023
e-mail: info@drustvo-gora.si, www.drustvo-gora.si

Uredniški odbor: Franc Černigoj, Alenka Tratnik, Iztok Velikonja
Odgovorni urednik: Damjan Vidic
Lektor: Franc Černigoj
Realizacija: GK Grafika
Naklada: 300 izvodov
Oblikovanje logotipa društva Gora: Silva Karim
Fotografija na naslovnici: Srnjad; Tomaž Velikonja
Fotografija na zadnji strani: Zima na Gori; Damjan Vidic

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana